

Edward Szafrowski

Synod Biskupów nowym organem kolegialnym

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 16/3-4, 111-169

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. EDWARD SZTAFROWSKI

SYNOD BISKUPÓW NOWYM ORGANEM KOLEGIALNYM

Treść: Wstęp. — I. Geneza instytucji. — II. Struktura prawna Synodu. § 1. Najwyższa władza i uczestnicy Synodu. 1) Najwyższa władza Synodu. 2) Członkowie Synodu Biskupów. § 2. Sekretariat Generalny Synodu. 1) Sekretarz Generalny i jego pomocnicy. 2) Rada Sekretariatu Generalnego. § 3. Sekretarz specjalny. § 4. Komisje synodalne. 1) Komisja studiów. 2) Komisja zażeń. — III. Sprawy proceduralne. § 1. Przygotowanie tematu obrad sesji. § 2. Zwołanie i przebieg Synodu. — IV. Synod a kolegalność biskupów. § 1. Natura i zadania Synodu w świetle m. p. „Apostolica sollicitudo”. § 2. Dalsze precyzje na temat roli Synodu Biskupów. § 3. Synod a kolegium biskupów. — Zakończenie.

Wstęp

Praktyczne konsekwencje kolegalności biskupów stanowią słusznie przedmiot szczególnego zainteresowania kanonistów w okresie posoborowym. Jest to bowiem zagadnienie w wielu aspektach nowe i domagające się wciąż rozpracowania i dalszych precyzji. Nie ulega wątpliwości, że Synod Biskupów jest zupełnie nową formą kolegalnego działania następców apostoelskich. Jak każdy nowy organ nie mógł Synod otrzymać od razu doskonałego kształtu. Wyrazem dokonującej się wciąż ewolucji tej instytucji jest choćby trzecia już wersja *Regulaminu Synodu Biskupów*.

Temat związany z synodem Biskupów był już podejmowany przez autorów polskich, jednak nie w takim zakresie, i co ważniejsze jeszcze przed ogłoszeniem II i III wersji *Regulaminu Synodu*.

I. Geneza instytucji

Synod Biskupów jest w swej obecnej szacie prawnej instytucją nową w Kościele Łacińskim¹. Został powołany do życia pismem

---

¹ W katolickim Kościele wschodnim znana jest instytucja Synodu. Co więcej można powiedzieć, że odnajdujemy w tym świadectwo starej tradycji Kościoła. Osobowe prawo wschodnie promulgowane przez pap. Piusa XII w 1957 r., w rozdziale o Kurii Patriarchalnej, mówi m. in. o stałym Synodzie, który wchodzi w skład Kurii. Synod obejmuje patriarchę jako przewodniczącego oraz czterech biskupów mianowanych

papieskim *Apostolica sollicitudo*, wydanym z własnej inicjatywy przez pap. Pawła VI w dniu 15 września 1965 roku². Wskazany powyżej termin trzeba uznać za oficjalną datę utworzenia tej instytucji. Nie można wszakże ani przez chwilę zapomnieć o tym, że pismo papieskie miało bardzo ścisły związek z pracami soboru Watykańskiego II. Wyraźnie nawiązuje do tego sam Papież, kiedy pisze w cytowanym dokumencie: „...zwłaszcza podczas obrad Soboru Watykańskiego II utkwilo głęboko w naszym sercu przekonanie o wadze i potrzebie coraz szerszego korzystania ze współpracy biskupów dla dobra Kościoła powszechnego”³. Z przytoczonych słów jasno wynika, że Synod Biskupów miał związek przede wszystkim z soborowymi rozważaniami na temat kolegalności episkopatu. I stąd genezy tej instytucji możemy i powinniśmy szukać już w pracach przygotowujących treść przyszłych dokumentów soborowych, a więc w schematach soborowych, oraz w dyskusjach nad nimi. Można śmiało stwierdzić, że papieskie motu proprio *Apostolica sollicitudo* było odpowiedzią i praktyczną realizacją postulatów wysuniętych zwłaszcza w auli soborowej⁴.

Zapowiedź zwołania soboru powszechnego uczyniona przez pap. Jana XXIII w styczniu 1959 roku stała się okazją do licznych wypowiedzi zarówno przedstawicieli episkopatu jak i teologów odnośnie tematów, jakie winny być przedyskutowane na tym uroczystym spotkaniu. Już w tych wypowiedziach spotykamy pierwsze propozycje powołania organu złożonego z przedstawicieli biskupów dla świadczenia pomocy papieżowi w kierowaniu całym Kościołem.

Za jedną z pierwszych wypowiedzi w tej materii można uznać propozycję wysuniętą w dniu 5 listopada 1959 r. przez S. Oddi, internuncjusza apostolskiego w Egipcie. Proponował on utworzenie centralnego organu doradczego obejmującego przedstawicieli całego Kościoła spośród hierarchii, a nawet ewentualnie również spośród świeckich. Zebrania takiej Rady odbywałyby się periodycznie, np. raz w roku.⁵

---

na okres 5 lat. Dwaj z nich to biskupi rezydencjalni najstarsi sakrą biskupią. Z pozostałych dwóch, jeden jest mianowany przez patriarchę, a drugi wybierany przez biskupów danego patriarchatu (por. kan. 289). Szerzej na ten temat por. Sołtyśzewski S., *Synod Biskupów*, Prawo Kanoniczne 9 (1966) nr 3—4, ss. 290 i n.

² AAS 57 (1965) 775—780 (Posoborowe Prawodawstwo Kościelne (PPK), t. I, nn. 297—314).

³ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, wstęp (PPK, t. I, n. 298).

⁴ Sugeruje to zresztą bezpośrednio sam dokument papieski skoro mówi: „Czynimy to tym chętniej, ponieważ wiemy, że biskupi katolicycy wyraźnie sprzyjają temu naszemu postanowieniu, jak o tym wiadomo z głosu wielu pasterzy wyrażonych na Soborze powszechnym” (PPK, t. I, n. 298).

⁵ Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,

Bardzo charakterystyczną jest wypowiedź kard. B. Alfrinka, arcybiskupa Utrechtu (z dnia 22 grudnia 1959 r.). Kardynał wyrażał nadzieję, że Sobór określi jasno pozycję kolegium biskupiego w aspekcie odpowiedzialności za życie całego Kościoła. Co więcej był przekonany, że oprócz Soboru powszechnego będą działały w Kościele stałe Rady, do których należeliby biskupi eksperci w danej dziedzinie, wybrani z całego Episkopatu. Takie instytucje, obejmujące również Papieża oraz kardynałów Kurii Rzymskiej posiadałyby władzę prawodawczą w stosunku do całego Kościoła. W tej sytuacji Kongregacje Kurii Rzymskiej pozostałyby jedynie organami doradczo-wykonawczymi.⁶

Jak widzimy była to wypowiedź niezwykle śmiała, postulująca dopuszczenie biskupów w bardzo szerokim zakresie do współdziałania w kierowaniu Kościołem powszechnym.

Wypada z kolei zorientować się, jaki wyraz znalazła ta sprawa przy pierwszej redakcji soborowych schematów. Interesują nas przede wszystkim prace Komisji zajmującej się biskupami i zarządzeniem diecezji. Otóż w schemacie „*O wzajemnym stosunku biskupów i Kongregacji Kurii Rzymskiej*” nie spotykamy jeszcze żadnej wzmianki na temat nowego stałego organu doradczego. Jest natomiast mowa o powoływaniu biskupów na konsultorów Kongregacji dobieranych z różnych krajów za pośrednictwem Konferencji Biskupich.⁷ W ten sposób Komisja soborowa wytyczyła na pewien czas oficjalną linię, precyzującą formę współpracy biskupów z papieżem. Miała się ona realizować w ramach istniejącej dotychczas struktury organizacyjnej Kościoła, a więc za pośrednictwem dykasteriów Kurii Rzymskiej. Taka koncepcja utrzymała się bez zasadniczych zmian aż do II sesji soboru. Pewną, nieistotną zresztą nowością, było wprowadzenie w następnym z kolei schemacie (1962 r.) propozycji, by biskupów mianować nie tylko kon-

Series I (antepreparatoria) vol. II, pars V, s. 393. W: Caprile G., *Il Sinodo dei Vescovi*, Roma 1968, s. 6.

⁶ „Clarior verbis a Concilio proclametur, universalis Ecclesiae regimen iure exerceri ab Episcoporum collegio, praeunte Summo Pontifice. Ex quo sequitur, ut ab una parte universalis Ecclesiae salutis periculum in singulorum etiam Episcoporum capita decidat, utque ab altera parte in Ecclesia universali regenda Episcopi omnes suo iure partes suas exercere possint. Hoc autem fieri potest non solum in Concilio Oecumenico convocando, verum etiam aliis institutis creandis. Consilia forsitan nonnulla perpetua Episcoporum rei peritorum ex tota Ecclesia eligendorum una cum Summo Pontifice et Curiae Cardinalibus munere legislativo pro tota ecclesia fungi possint. Congregationes autem Romanae potestatem tunc consiliariam atque executivam retinerent” (Acta et documenta Concilio Vaticano II apparando Series I (antepreparatoria), vol. II, p. 511. W: Caprille G., dz. cyt. s. 5).

⁷ Por. Schema decreti *De rationibus inter Episcopos et SS. Curiae Romanae Congregationes* propositum a Commissione de Episcopis ac de dioeceseon regimine, Typis Polyglottis Vaticanis 1961, s. 12, n. 4.

sultorami, ale również członkami kongregacji.⁸ Z takim też projektem spotykamy się również w schemacie *O biskupach i zarządzie diecezjami*, który w dniu 22 kwietnia 1963 r. został zatwierdzony przez pap. Jana XXIII i miał być przedstawiony Ojcom na II sesji Soboru. Mówi się tutaj o konieczności korzystania przez najwyższe dykasteria kościelne z pomocy wszystkich biskupów.⁹ Wysunięcie jednak tego rodzaju koncepcji nie można uznać za coś nowego w zakresie praktycznej realizacji postulatów domagającego się współdziałania wszystkich biskupów w odpowiedzialności za sprawę Kościoła powszechnego. Przyznawał to pośrednio i sam schemat soborowy, gdy stwierdzał, że właściwie już od dawna znana jest praktyka dobierania doradców z całego Kościoła do Kongregacji rzymskich. Niemniej jednak w tej fazie prac soborowych uznano to za wystarczające zadośćuczynienie postulatowi dotyczącym umiędzynarodowienia Kurii Rzymskiej.¹⁰ Owszem, w Komisjach soborowych panowało w tym czasie przekonanie, że jest to także wystarczające dla praktycznego zrealizowania wspomnianego powyżej postulatów, domagającego się współdziałania biskupów w odpowiedzialności za cały Kościół.¹¹

Gdy idzie o inne schematy soborowe, w których poruszano sprawę kolegialności i jej praktycznych przejawów w pasterskiej posłudze biskupów, to wypada wspomnieć jeszcze w tej fazie dwie pozycje: schemat konstytucji o Kościele oraz schemat dekretu o duszpasterstwie. Oczywiście i tutaj nie ma bezpośredniej wzmianki o Synodzie Biskupów. Niemniej jednak również w każdym z tych dwóch dokumentów można słusznie doszukiwać się genezy tej instytucji.

Uwzględniając chronologię prac soborowych, trzeba najpierw sięgnąć do schematu konstytucji *o Kościele i Matce Bożej*. Uzyskał on zatwierdzenie Jana XXIII w dniu 10 listopada 1962 r.¹²

---

⁸ Por. Schema Constitutionum ac Decretorum ex quibus argumenta in Concilio disceptanda seligentur. Series tertia, Typis Polyglottis Vaticanis 1962, Schema decreti *De Episcopis ac de dioeceseon regimine*, s. 75, n. 5.

⁹ Schema Decreti *De Episcopis ac de dioecesium regimine*, 1963, s. 7.

¹⁰ „Iam diuturna est praxis Sacrarum Congregationum utendi, sive stabiliter sive ad actum, consilio et doctrina peritorum ecclesiasticorum undique adscitorum. Nihilominus per nn. 4 et 5, vi decreti conciliaris, satis fit plurium sacrorum Pastorum petitionibus ut Romana Curia magis in dies „internationalis”, ut dicitur, evadat” (Schema decreti *De Episcopis ac de dioecesium regimine*, 1963, s. 8, przyp. 5).

¹¹ Podkreśla to w pewien sposób pierwszy schemat o biskupach i zarządzie diecezjami, gdy stwierdza: „...mutuae relationes quae inter Sacra Dicasteria et Episcopos necessario vigent, praeter administrativam in dolem illud potissimum supernaturale caritatis viculum referant oportet (j.w., s. 7, n. 4, 1).

¹² Schema Constitutionum et decretorum de quibus disceptabitur in

a wszedł pod obrady już w czasie pierwszej sesji soborowej, gdzie spotkał się z ostrą krytyką.¹³ Jednakże już w tym schemacie mocno zostało podkreślone, że na biskupach ciąży prawdziwa troska o Kościół powszechny.¹⁴ Drugi z kolei schemat konstytucji o *Kościół*, opracowany przez Komisję teologiczną, a zatwierdzony jeszcze przez Jana XXIII w dniu 22 kwietnia 1963 r., zawiera już szersze omówienie pojęcia kolegium biskupiego i płynących stąd konsekwencji dla życia Kościoła Powszechnego.¹⁵

Wreszcie schemat dekretu soborowego „o *duszpasterstwie*”, zatwierdzony przez Jana XXIII równocześnie ze schematem O *biskupach i zarządzie diecezjami* (22 kwietnia 1963 r.), mówiąc o pasterskich obowiązkach biskupów, poświęca jeden punkt sprawie współpracy biskupa z papieżem.¹⁶ Bardzo wyraźnie stwierdza się tutaj, że biskup jako prawowity następca apostołów powinien na mocy ustanowienia Bożego podjąć razem z Papieżem i pozostałymi biskupami obowiązek głoszenia Ewangelii oraz zakładania i budowania Kościoła na całej kuli ziemskiej.¹⁷

Tak więc komisje soborowe, przygotowując schematy na II sesję soboru, nie przewidywały jeszcze powołania jakiegoś nowego organu o charakterze ogólnokościelnym. Wypada jednak w tym miejscu dodać, że obok linii wytyczonej przez komisje soborowe dojrzała na innej drodze coraz wyraźniej idea powołania nowego organu kościelnego, który by był praktycznym wyrazem współpracy biskupów z papieżem.

Poszukując konkretnych projektów w tej materii wysunięto również i takie sugestie, żeby organem reprezentującym cały Epi-

Concilii sessionibus. Series secunda: *De Ecclesia et de B. Maria Virgine*, Typis Polyglottis Vaticanis 1962.

¹³ Por. Florowski E., *Wprowadzenie do konstytucji dogmatycznej o Kościół*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, tekst łac.-pol., wyd. Pallotinum, Poznań 1968, s. 130.

¹⁴ „Episcopi... erga universam Ecclesiam vera sollicitudine tenentur... quae summopere confert ad Ecclesiae universalis emolumentum...”. (dz. cyt., s. 24).

¹⁵ Schema Constitutionis dogmaticae de Ecclesia, Typis Polyglottis Vaticanis, 1963, s. 27—29, n. 16—17. Jest tu już specjalny obszerny rozdział (II), który nosi taki sam tytuł, jak obecny III rozdział konstytucji *Lumen gentium*; *De constitutione hierarchica Ecclesiae et in specie: de Episcopatu* (ss. 23—44).

¹⁶ Nosi on tytuł: *Episcopus Romani Pontificis cooperator* (Schema Decreti: *De cura animarum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1963, s. 10).

¹⁷ „...Episcopi participare tenentur sollicitudinem illam omnium ecclesiarum, quae Romano Pontifici, successori Petri, praecipue incumbit... Episcopus... qua legitimus Apostolorum successor ex Dei institutione et praecepto Apostolici muneris inter alia gravissimo etiam officio adstringitur una cum Romano Pontifice ceterisque Episcopis dilatandi Evangelii et toto orbe terrarum Ecclesiae condendae et allevandae” (j.w., s. 10).

skopat pozostała w przyszłości Centralna Komisja Przygotowawcza powołana w związku z pracami soborowymi. Tak np. kard. B. Alfrink, przemawiając w dniu 30 listopada 1962 r. w Utrechcie wyraził przekonanie, że wspomniana Komisja będzie mogła po zakończeniu Soboru stać się organem doradczym bardzo pomocnym w centralnej administracji Kościołem.¹⁸

Do tej idei nawiązał Ks. A. Bardecki w artykule pt. *Biskupi w Kościele współczesnym*, gdzie tak pisze na ten temat: „Otóż można spotkać obecnie w pewnych zachodnich kołach kościelnych opinie, że Centralna Komisja Soborowa, zwana też Komisją Główną, zostanie prawdopodobnie po Soborze przekształcona w stałą instytucję kościelną. Komisji tej składającej się z kilkudziesięciu przedstawicieli Konferencji episkopatu krajów całego świata, oraz kardynałów Kurii Rzymskiej, przewodniczy sam Papież. Otóż tego rodzaju Komisja Główna Episkopatu Kościoła Powszechnego mogłaby stanowić permanentny „sobór w miniaturze”, który zbierałby się np. co roku na parę tygodni, aby pod przewodnictwem papieża rozważyć najważniejsze sprawy dotyczące całego Kościoła. Przy dzisiejszych udogodnieniach komunikacyjnych zorganizowanie tego rodzaju sesji nie wydaje się rzeczą specjalnie trudną”.¹⁹

Biskup Sergobe w Hiszpanii J. Ponty y Gol w liście pasterskim z dnia 7 marca 1962 r. uważa za możliwe ustanowienie organu pośredniego między diecezjami i Kurią Rzymską.²⁰

Na szczególną uwagę zasługują wypowiedzi papieża Pawła VI, jakie miały miejsce wkrótce po śmierci Jana XXIII.

Przemawiając w katedrze mediolańskiej podczas nabożeństwa żałobnego za pap. Jana XXIII (7 czerwca 1963 r.) jeszcze jako kard. G. B. Montini podkreślił m. in., że zmarły Papież przez zwołanie Soboru umożliwił przedyskutowanie ważnego tematu dotyczącego prawa konstytucyjnego Kościoła oraz stworzył duchowe warunki do zgodnej współpracy wszystkich biskupów (corpo episcopale) ze świadomością odpowiedzialności za cały Kościół.²¹

¹⁸ Podobna sugestię wysunął kard. Alfrink podczas wywiadu prasowego, jaki miał w czerwcu 1962 r. (por. Caprille G., dz. cyt. s. 6 i 7).

¹⁹ Tygodnik Powszechny, 16 (1962), nr 2, s. 2. Autor przytacza tutaj również ciekawą wypowiedź teologa belgijskiego R. Snoeksa, który w artykule pt. *Sobór powszechny a kolegalność biskupów* pisał (w 1960 r.) m. in.: „Niezależnie od problemów, jakie będą omawiane w czasie Soboru, sam fakt, że Sobór taki się zbierze, jest wyrazem kolegalnego charakteru jego hierarchii. Kolegalność oznacza, że cały Episkopat, a nie tylko Stolica Apostolska jest odpowiedzialny za Kościół Powszechny” (j.w.).

²⁰ Caprille G., *Il Synodo dei Vescovi*, s. 7.

²¹ „Non soltanto egli ha condiviso e favorito il progresso già in atto della cosiddetta internazionalizzazione della Chiesa... con l'ammissione nelle gerarchie superiori della Chiesa e negli organi centrali della Santa

Wybrany zaś w dniu 21 czerwca 1963 r. Papieżem, od razu oświadczył, że będzie kontynuował linię wyznaczoną przez Poprzednika. Dał temu wyraz w różnych swoich przemówieniach, w których też coraz wyraźniej zarysowywał się obraz przyszłej instytucji Synodu Biskupów.

I tak przemawiając na krótko przed rozpoczęciem drugiej sesji Soboru (23 września 1963 r.) do pracowników Kurii Rzymskiej, bezpośrednio sugerował utworzenie jakiegoś organu reprezentującego cały Episkopat, a w szczególności biskupów rezydencjalnych.²²

Otwierając zaś w dniu 29 września 1963 r. II sesję Soboru Papież podkreślił, że jednym z zasadniczych zadań stojących przed Ojcami jest sprawa określenia pozycji biskupów w Kościele. Wyraził przy tym nadzieję, że zostaną mu przedłożone pewne wnioski w zakresie sposobu sprawowania najwyższej władzy w Kościele. Chociaż bowiem Papież posiada pełnią władzy w odniesieniu do całego Kościoła, to jednak nie ulega wątpliwości, że może w tej dziedzinie otrzymać skuteczną pomoc ze strony braci w biskupstwie.²³

Sede di persone d'ogni provenienza, ma convocando spontaneamente il Concilio Ecumenico ha riassunto l'esplorazione del grande tema del diritto costituzionale della Chiesa, interrotto nella sua trattazione dottrinale con la cessazione in tronco del Concilio Vaticano I, ed ha così predisposto le condizioni spirituali e pratiche per la consonante collaborazione del corpo episcopale non già all'esercizio (che certo resterà personale e unitario), ma alle responsabilità del governo della Chiesa intera" (Caprile G., dz. cyt. s. 7).

²² „E norma sacra dei Dicasteri della Curia Romana interrogare i Vescovi e valersi del loro giudizio nella trattazione degli affari. Fra il Consultori delle sacre Congregazioni si annoverano non pochi Vescovi, provenienti da varie regioni. E Noi diremo di più; quando il Concilio Ecumenico monstasse desiderio di vedere associato in un certo modo e per certe questioni, in conformità alla dottrina della Chiesa e alla legge canonica qualche rappresentante dell'Episcopato, particolarmente fra i Presuli che dirigono una diocesi, al Capo supremo della Chiesa stessa, nello studio e nella responsabilità del governo ecclesiastico, non sarà sicuramente la Curia Romana a farvi opposizione, ché anzi essa sentirà accresciuto l'onore e l'onore del suo sublime e indispensabile servizio, ch'è, a parte il debito procedere dei Tribunali ecclesiastici, sia nella Curia Romana, che nelle Diocesi, come bene sappiamo, specificamente amministrativo, consultivo ed esecutivo" (AAS 55 (1963) 799).

²³ „Inter varias diversasque quaestiones, de quibus in Concilio pertractabitur, primas habet ad vos attinet, utpote Episcopos Ecclesiae Dei. Haud dubitamus asseverare Nos magna spe ac sincera fiducia huiusmodi disceptationem expectare. Enim vero, salvis declarationibus dogmaticis, Oecumenici Concilii Vaticani Primi ad Romanum Pontificem attinentibus, altius investiganda erit doctrina de Episcopatu, de eius muneribus deque eius cum Petro necessitudinibus. Exinde rationes Nobis exponentur, quibus, ad doctrinam et usum quod spectat, in apo-

Ojcowie skorzystali z tej zachęty papieskiej w czasie obrad II sesji. W dniach od 5 do 8 listopada 1963 roku toczyła się dyskusja nad pierwszym rozdziałem schematu *O biskupach i zarządzie diecezjami*. To właśnie dało okazję do licznych wypowiedzi i zgłaszania propozycji na temat nowego centralnego organu składającego się z biskupów.

Referent, przedstawiając schemat o biskupach wyraźnie zaznaczył, że punkt 5 i załącznik nr 2, mówiące o współpracy biskupów z Kongregacjami rzymskimi wymagają poszerzenia. Nie omieszkał przy tym podkreślić, że przemówienie papieskie wygłoszone w dniu otwarcia II sesji winno stać się zachętą do zgłaszania nowych propozycji w tej materii.²⁴

Nic zatem dziwnego, że w czasie wspomnianej dyskusji zgłoszono wiele konkretnych propozycji. Najczęściej postulowano powołanie jakiegoś organu centralnego, np. Rady, która by objęła biskupów wybranych z różnych części świata i zwoływanych co pewien czas przez Papieża dla rozpatrzenia problemów dotyczących całego Kościoła.²⁵ F. M a r t y, wówczas jeszcze arcybiskup Reims we Francji, omówił ten temat w szerokim kontekście. Jego wystąpienie można by ująć w następujących punktach: 1) kolegialność umiejscawia wspólne decyzje na płaszczyźnie Kościoła powszechnego. Tego rodzaju decyzje otrzymają swój walor jedynie wtedy, gdy każdy biskup będzie reprezentowany i uzyska udział w podjęciu decyzji. Jest zaś rzeczą zbytęzną zaznaczać, że działanie kolegialne suponuje zawsze udział Papieża w początkowej i końcowej fazie. 2) Wykonanie takiej władzy wymaga regularnych zebrań. Trzeba zatem je przewidzieć na każdym poziomie, poczynając od Rady Biskupów, stojącej przy boku Papieża, a kończąc na zebraniach prowincjonalnych. Zebrania musiałyby się odbywać regularnie. Można by przewidzieć zbieranie się Soboru powszechnego w okresach bardziej regularnych, a Konferencji Biskupich co roku. 3) Musi jednak koniecznie istnieć organiczne powiązanie między tymi różnymi organami działania kolegialnego, ażeby żaden z nich nie stracił spojrzenia na powszechność Kościoła. Narzucają się np.

---

stolico munere Nostro obeundo utamur. Hoc namque universale munus, quamvis a Christo instructum sit plenitudine et iusta virtute potestatis, quam quidem scitis, poterit tamen auxilii et praesidii maiores vires sibi adiungere, si dilecti et venerabiles Fratres in Episcopatu, modis ac rationibus opportune statuendis. Nobis validiorem et suscepti oneris magis consciam praestabunt adiutricem operam" (AAS 55 (1963) 849—350).

²⁴ *Relatio super schema Decreti de Episcopis ac de Dioecesium regimine*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1963, ss. 13—14.

²⁵ Por. G. Caprille, *Il Synodo dei Vescovi*, ss. 10—19. Wśród licznych głosów nie brakło również głosu polskiego Episkopatu. Przemawiając w dniu 7 listopada 1963 roku biskup Kałwa P. (w imieniu polskich biskupów), postulował utworzenie nowego organu kolegialnego, złożonego z biskupów różnych regionów (j.w., s. 15).

konkretne kontakty pomiędzy Konferencjami Biskupimi, zarówno krajowymi jak i międzynarodowymi. 4) Uznając kolegialną kompetencję Biskupów, należy sprecyzować to, co Papież ma sobie za rezerwować, z racji prymatu. 5) Trzeba by powołać różne organy ograniczone, ale mające charakter stały, np. Komitet Centralny w Rzymie, Komisje i Sekretariaty generalne. Takie organy będą kolegialne w takim zakresie, w jakim rzeczywiście uczestniczą w nich biskupi. Członkowie będą mogli być mianowani i w każdym wypadku zatwierdzani przez Papieża, lecz i biskupi powinni być reprezentowani, proponując np. kandydatów. Również dla Kongregacji Rzymskich można by w ten sposób proponować kandydatów.²⁶

W związku z dyskusją toczącą się nad wspomnianym powyżej schematem, Ojcowie mieli możliwość złożenia pisemnych wniosków, które pilnie studiowała Komisja soborowa. Otóż jeden z wniosków postulował ustanowienie Rady Apostolskiej, której przysługiwałoby uprawnienie wydawania w poszczególnych wypadkach przepisów dla całego Kościoła. Rada winna być zwoływana przez Papieża w określonych terminach, jednak nie rzadziej jak raz w roku.²⁷

W takiej sytuacji nie jest wcale zaskoczeniem, że w następnym z kolei schemacie o biskupach²⁸ spotykamy już specjalny punkt, w którym jest mowa o zebraniu czyli Radzie Centralnej.²⁹ Został on jednak zrezagulowany bardzo powściągliwie, zostawiając ostateczną decyzję Papieżowi, zarówno gdy idzie o samo powołanie Rady jak i jej strukturę.³⁰ Miało to właściwie charakter prośby skierowanej do Papieża, by powołał Radę złożoną z biskupów.³¹

²⁶ Caprille G., dz. cyt. ss. 11—12.

²⁷ § 3 (De Consilio Apostolico constituendo). a) Unum constituitur Consilium Apostolicum constans ex Summo Pontifice aliisque Pentarchia Patriarchiis Cardinalibus dioecesium Ordinariis, reliquis Patriarchiis Orientalibus, Primatibus occidentalibus et aliquibus Episcopis a Conferentiis Nationalibus Episcopalibus designatis, ut signum perfectius efficiatur regiminis collegialis totius Ecclesiae utque commune bonum magis promoveatur. b) Huic Consilio Apostolico ius competit in casibus particularibus pro Ecclesia universa legiferendi. c) Hoc Consilium Apostolicum ab ipso Summo Pontifice statis temporibus, ad minus semel in anno, convocetur. (*Emendationes a Concilii Patribus scripto exhibitae super schema Decreti de Episcopis ac de dioecesium regimine*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1963, s. 11).

²⁸ Obecny schemat otrzymał następujący tytuł: „De pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia”. Powstał on z połączenia dwóch odrębnych dotychczas schematów: 1) „De Episcopis ac de dioecesium regimine” i 2) „De cura animarum”. Nowy schemat otrzymał zatwierdzenie pap. Pawła VI w dniu 27 kwietnia 1964 r. (por. *Schema Decreti de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia*, Typis Polyglottis Vaticanis 1964, s. 3 i 32).

²⁹ „Coetus seu Consilium Centrale” (j.w., s. 7).

³⁰ „Cum universale Summi Pontificis munus maiores in dies auxilii et praesidii vires exopscat, Sacrosancti Concilii Patres magnopere ex-

Można powiedzieć, że odpowiedzią na ten postulat Ojców Soboru, stało się Motu proprio *Apostolica sollicitudo* wydane dnia 15 września 1965 roku, a powołujące Synod Biskupów.³² Ustanowienie tej nowej instytucji związała Papież bardzo wyraźnie z odbywającym się Soborem. Przemawiając w dniu 15 września 1965 roku, na rozpoczęcie IV i zarazem ostatniej sesji Soboru, Ojciec św. zapowiedział osobiście ustanowienie Synodu biskupów.³³ Następnego dnia podczas 128 kongregacji generalnej Soboru P. Felici, Sekretarz generalny powiadomił Ojców o promulgacji Motu proprio *Apostolica sollicitudo*. W tym samym również dniu w obecności Papieża, kard. P. Marcella, Przewodniczący Komisji *O biskupach i zarządzie diecezjami*, naświetlił krótko treść nowego dokumentu.³⁴

Tak oto nowy organ reprezentujący biskupów całego świata został powołany jeszcze przed oficjalnym ogłoszeniem dekretu soborowego o pasterskich obowiązkach biskupów.³⁵ Stąd w punkcie 5

---

optant ut aliqui Episcopi diversarum orbis regionum, Supremo Ecclesiae Pastori validiorem praestent adiutricem operam, modis tamen et rationibus opportune statuendis, etiam, si eidem Summo Pontifici placuerit, in Coetum seu Consilium quoddam convenientes, quo simul significari possit omnium Episcoporum universae Ecclesiae sollicitudini participatio" (j.w., s. 7).

³¹ W związku z głosowaniem nad schematem dekretu o pasterskich obowiązkach biskupów w Kościele 25 Ojców postulowało, ażeby słowa „Exoptant” (zawarte w p. 5 schematu) zastąpić słowem „decernunt”. W ten sposób — jak stwierdzali — lepiej zostałyby wyrażone, że na Soborze powszechnym Ojcowie stanowią razem z Papieżem jeden zespół. Jednakże poprawki nie przyjęto. W odpowiedzi referent wyjaśniał, że taką zmianę można by wprowadzić za aprobatą Papieża w związku z promulgacją niniejszego dekretu. Ponadto przypomniał, że już na soborze trydenckim obok formuł zarządzających zastosowano formuły zawierające prośbę (*Schema Decreti de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, Textus recognitus et modi...*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1965, ss. 25—26).

³² AAS 57 (1965) 775—780 (PPK, t. I, z. 1, ss. 152—161, nn. 297—314). Należy tutaj zaznaczyć, że do wspomnianych postulatów Papież ustosunkował się pozytywnie już w przemówieniu na zakończenie III sesji, podczas której toczyła się dyskusja nad schematem o posłudze Biskupów. Oto słowa Ojca św.: „...item magis idoneos Nos evadere scimus universae regendae Ecclesiae, cum probe noverimus unumquemque vestrum ad idem consilium assequendum conspirare; confidentiores denique Iesu Christi adiumentis Nos fieri sentimus, cum omnes inter nos arctius in eius nomine sociemur, atque coniungi in posterum cupiamus” (AAS 56 (1964) 1011). Do tego przemówienia nawiązał Papież we wstępie do Motu proprio *Apostolica sollicitudo* (PPK, t. I, z. 1, s. 153, n. 297).

³³ Por. AAS 57 (1965) 804.

³⁴ Por. Caprille G., dz. cyt., ss. 28—29. Podaje on również, że Felici P. złożył Ojcu św. w dniu 20 września 1965 roku podziękowanie w imieniu Ojców Soboru za motu proprio *Apostolica sollicitudo* (j.w. s. 29).

³⁵ Motu proprio zostało promulgowane dnia 15 września 1965 roku.

tego dekretu jest już mowa wprost o Synodzie Biskupów, a nie jak w schematach ogólnie o centralnym Organie.

Dotychczas odbyły się trzy sesje Synodu Biskupów: pierwsza zwyczajna w 1967 roku³⁶, druga nadzwyczajna w 1969 roku³⁷ i trzecia również zwyczajna w 1971 roku;³⁸ została też zapowiedziana nowa sesja na rok 1974.³⁹

II. Struktura prawna Synodu Biskupów

Synod Biskupów został ustanowiony pismem apostolskim motu proprio *Apostolica sollicitudo*.⁴⁰ Już w tym dokumencie można znaleźć zasadnicze stwierdzenia określające strukturę tej nowej instytucji. Niezależnie jednak od tego, Sekretariat Stanu wydał *Regulamin Synodu*, który ukazał się w trzech kolejnych wersjach.⁴¹

a dekret soborowy *Christus Dominus* nosi datę 28 października 1965 roku.

³⁶ Pierwsza zwyczajna sesja Synodu Biskupów miała miejsce w Rzymie w dniach 29 września — 29 października 1967 roku. Przedmiotem obrad były następujące sprawy: 1) Prawo kanoniczne; 2) problemy doktrynalne; 3) małżeństwa mieszane; 4) Seminarium i 5) Liturgia (por. Caprille G., *Il Synodo de Vescovi*, Roma 1968).

³⁷ Druga Sesja Synodu Biskupów nadzwyczajna odbyła się w Rzymie w dniach od 11 do 27 października 1969 roku. Tematem obrad były następujące sprawy: 1) część doktrynalna, gdzie istotnym zagadnieniem był stosunek między prymatem Papieża a kolegalnością biskupów; 2) ściślejsza łączność konferencji biskupów ze Stolicą Apostolską; 3) łączność między episkopatami (por. Wójcik W., *Pierwsze nadzwyczajne zebranie Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, nr 75 (1970) 324—326).

³⁸ Trzecia (zwyczajna) sesja Synodu Biskupów miała miejsce w Rzymie w dniach od 30 września do 6 listopada 1971 roku. Przedmiotem obrad były dwa tematy: 1) kapłaństwo służebne i 2) sprawiedliwość w świecie. Po raz pierwszy obydwie dokumenty Synodu Biskupów zostały opublikowane (na polecenie pap. Pawła VI) w organie rządowym Stolicy Ap.: kapłaństwo posługi — AAS 63 (1972) 897—922) i sprawiedliwość w świecie — AAS 63 (1972) 923—942).

³⁹ Synod ma się zebrać w jesieni 1974 r., a głównym jego tematem ma być: *Sytuacja i posłannictwo katolickiej rodziny w świecie współczesnym* (Tygodnik Powszechny, z 7. V. 1972 r., s. 7).

⁴⁰ AAS 57 (1965) 775—780 (PPK, t. I, z. 1, ss. 152—161, nn. 297—314).

⁴¹ Pierwsza wersja została ogłoszona pismem Sekretariatu Stanu z dnia 8 grudnia 1966 roku. Urzędowa nazwa Regulaminu brzmi: *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae* (AAS 59 (1967) 91—103; PPK, t. I, z. 1, ss. 162—188, nn. 315—397). Wersja druga pt. *Odnowiony i poszerzony Regulamin Synodu Biskupów* (*Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus*) została ogłoszona przez Urząd dla Międzynarodowych Spraw Kościelnych dnia 24 czerwca 1969 roku (AAS 61 (1969) 525—539; PPK, t. II, z. 1, ss. 245—274, nn. 2145—2254). Wypada tu dodać, że już na pierwszej sesji zwyczajnej Synodu (1967 r.) przewodniczący delegowany prosił ojców, ażeby zgłosili własne uwagi pod adresem Regulaminu, jak również ewentualne projekty zmian. Przesłano też odpowie-

Te właśnie akty prawne stanowią podstawę dla ustalenia struktury tego organu centralnego. Jak każda nowa instytucja również Synod Biskupów przechodzi pewną ewolucję podyktowaną względami praktycznymi. Wyrazem tego jest m. in. wspomniany powyżej regulamin Synodu.⁴²

§ 1. Najwyższa władza i uczestnicy Synodu Biskupów

1) Najwyższa władza Synodu

Z samej natury obecnego Synodu Biskupów wynika jego bezpośrednio podporządkowanie Papieżowi. Wszak zgodnie z motu proprio *Apostolica sollicitudo* jest on organem świadczącym pomoc Najwyższemu Pasterzowi Kościoła.⁴³ Należało to jednak jeszcze wyraźniej określić, co wspomniany dokument papieski czyni w następujących słowach: „Synod Biskupów podlega wprost i bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego”.⁴⁴ Tym samym zostaje określony stosunek Synodu zarówno do Kurii Rzymskiej jak i do Kolegium kardynalskiego. Oczywiście nie ma mowy o jakimkolwiek podporządkowaniu. Zarówno Kuria jak i Kolegium kardynalskie posiadają własny zakres uprawnień, nie kolidujący i bezpośrednio nie związany z działalnością Synodu Biskupów. Oczywiście wszystko to odnosi się do sytuacji jaka została wyznaczona przez dotychczasowe dokumenty dotyczące Synodu Biskupów. Nie jest przecież wcale rzeczą wykluczoną, by Synod Biskupów otrzymał w przyszłości np. uprawnienie wyboru Papieża.⁴⁵

nie pisma do Konferencji Biskupich. Chodziło o to, by zebrany materiał przeanalizować przed rozpoczęciem następnej sesji Soboru. Papież powołał specjalną Komisję. W jej skład weszli przewodniczący I sesji: kard. Conway, Felici i Villot oraz kard. Confalonieri, arcbp A. Marchiani, nuncjusz w Szwajcarii, bp W. Rubin, Sekretarz generalny Synodu i O. W. Bertrams Si. Na pierwszym posiedzeniu sesji nadzwyczajnej (13. X. 1969) kard. Felici wyjaśnił wprowadzone zmiany (por. Wójcik W., bp, *Pierwsze nadzwyczajne zebranie Synodu Biskupów*, Ate-neum Kapłańskie, 75 (1970) 306). Wreszcie trzecia wersja wprowadzająca zmiany w odnowionym i poszerzonym Regulaminie Synodu Biskupów (*Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus nonnullis addimentis perficitur*) została ogłoszona przez ten sam Urząd w dniu 20 sierpnia 1971 roku (AAS 63 (1971) 702—704). Także trzecia wersja Regulaminu pozostaje w ścisłym związku z postulatami, jakie zostały wysunięte przez ojców podczas trwania drugiej (nadzwyczajnej) sesji Synodu (por. Wójcik W. bp, art. cyt., s. 328).

⁴² Również samo motu proprio *Apostolica sollicitudo* wyraźnie wspomina o możliwości ewolucji: „Synod ten, podobnie jak wszystkie inne instytucje ludzkie może z biegiem czasu przybierać coraz do doskonalszą formę” (PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 299, 2).

⁴³ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. I. (PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 300).

⁴⁴ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. III, (j.w., s. 156, n. 304, 1).

⁴⁵ Wyraźnie się wspomina o takiej możliwości: por. *Die Bischofssyno-*

A. Uprawnienia Papieża

Podporządkowanie Synodu Biskupów Papieżowi jest jeszcze dokładniej sprecyzowane w prerogatywach Biskupa Rzymskiego względem Synodu. Wylicza je zarówno Motu proprio jak i Regulamin. Wypada zaznaczyć, że Regulamin nazywa je zdecydowanie wyłącznymi uprawnieniami Papieża.⁴⁶

1). Najpierw do Papieża należy „zwoływanie Synodu, ilekroć uzna to za pożyteczne, łącznie z oznaczeniem miejsca zebrania”⁴⁷

Nie została zatem określona częstotliwość zwoływania Synodu, choć w niektórych wnioskach wysuwanych przez Ojców Soboru proponowano, by tego rodzaju Rada zbierała się raz w roku.⁴⁸ Czego jednak nie uczyniło od razu prawo pisane, wprowadza powoli życie.⁴⁹ Słusznie zauważa Berutti Chr., że zarezerwowanie Papieżowi prawa zwoływania Synodu nie oznacza wcale, jakoby przewodniczący Konferencji Biskupich czy też pojedynczy biskupi nie mogli wysunąć propozycji w tej materii.⁵⁰

2). Papież zatwierdza wybór członków Synodu Biskupów.⁵¹

de. W: Lexikon fuer Theologie und Kirche, Das zweite vatikanische Konzil, II, Freiburg — Basel — Wien 1967, s. 166; Wójcik W. bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 60/1968/129, przyp. 13.

⁴⁶ „Summi Pontificis unice est” (Regulamin art. 1; PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146).

⁴⁷ „1° Convocare Synodum Episcoporum, quotiescumque id ipsi opportunum visum erit, loco etiam designato ubi coetus habendi erunt”. To uprawnienie papieskie precyzuje w identycznych słowach Motu proprio *Apostolica sollicitudo* (n. III, 1; PPK, t. I, z. 1, s. 156, n. 304, 1) oraz Regulamin Synodu (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 1°).

⁴⁸ Por. *Emendationes a Concilio Patribus scripto exhibitae super schema Decreti de Episcopis ac de Dioecesium regimine*, Typis Polyglottis Vaticanis 1963, s. 11). Różnią się zdania kanonistów w ocenie postanowienia zawartego w Motu proprio. Szerzej na ten temat por. Bertrams W., *Commentarium in Litteras Apostolicas „Apostolica sollicitudo”*, Periodica, 55/1966/118—119).

⁴⁹ Pierwsze trzy sesje były zwoływane regularnie co dwa lata: 1967, 1969, 1971. Również i czwarta sesja miała być zwołana w dwa lata po trzeciej. Przesunięcie terminu tłumaczy się tym, że konieczny jest dłuższy czas na realizację uchwał III Synodu Biskupów oraz przygotowanie nowego tematu na IV Synod (Tygodnik Powszechny, z 7. V. 1972 r., s. 7). Należy tu dodać, że w wypowiedziach Ojców drugiej sesji Synodu (11—28. X. 1969 r.) powtarzał się postulat, aby sesję zwyczajną czyli zgromadzenie ogólne zwoływać co roku. Ojciec św. jeszcze przed opublikowaniem wyniku głosowań zapowiedział regularne zwoływanie Synodu co dwa lata na sesję zwyczajną lub nadzwyczajną. W razie potrzeby będzie się zwoływać także sesje specjalne (por. Wójcik W., bp, *Pierwsze nadzwyczajne zebranie Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 62/1970/327).

⁵⁰ Por. Berutti Chr., *Adnotationes do Motu proprio „Apostolica sollicitudo”*, Monitor ecclesiasticus, 90/1965/539.

⁵¹ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, III, 2 (PPK, t. I, z. 1, s. 156.

Chodzi tu o tych członków Synodu, którzy zgodnie z Motu proprio⁵² i Regulaminem Synodu⁵³ mają być wybrani na daną sesję. Nie dotyczy to zatem tych wszystkich, którzy stają się członkami Synodu z racji piastowanego urzędu czy funkcji, a więc np. patriarchów Kościołów wschodnich. Ponieważ wybór podlega zatwierdzeniu ze strony Papieża, stąd Regulamin określa również obowiązującą w tej mierze procedurę. Sprawa ta jednak łączy się bardziej bezpośrednio z określeniem członkostwa, dlatego tam zostanie omówiona.

3). Do Papieża należy również „ustalanie tematów spraw, jakie mają być rozpatrywane”⁵⁴ na sesjach Synodu.

W ten sposób precyzuje uprawnienie papieskie Regulamin Synodu. Powtarza on jednak tylko w części treść Motu proprio, które w art. III, 3 określa również termin ustalenia wspomnianych tematów: „... jeżeli to możliwe przynajmniej na sześć miesięcy przed obradami Synodu”.⁵⁵ Nie oznacza to, że sprawa terminu sprecyzowania tematów nie została w ogóle uwzględniona w Regulaminie. Uczyniono to pośrednio w innym miejscu, a mianowicie tam, gdzie jest mowa o gromadzeniu i rozsyłaniu akt i dokumentów zaznacza się: „tematy przesyła się — o ile to możliwe — na sześć miesięcy przed rozpoczęciem”.⁵⁶ Być może chodzi w tym wszystkim o to, ażeby Papieża nie wiązać bezpośrednio określonymi terminami.

Również w związku z tym uprawnieniem trzeba powiedzieć, że w praktyce Papież zawsze będzie się konsultował z Kurią Rzymską lub Konferencjami Biskupimi. Owszem, właściwie od samego początku działalności Synodu wytworzył się formalny zwyczaj, że tego rodzaju tematy są sugerowane przez Konferencje Biskupie. Bierze to wyraźnie pod uwagę trzecia wersja Regulaminu Synodu, skoro Sekretariatowi Generalnemu zleca m. in. zadanie świadczenia pomocy Sekretarzowi Generalnemu „w badaniu wszystkiego, co zostanie przedstawione przez Synody Katolickich Kościołów obrządku wschodniego oraz przez Konferencje Biskupie w zakresie spraw, które mają być rozpatrywane na Synodzie, z uwzględnieniem art. 1, 3°”.⁵⁷

Tak więc Papieżowi rezerwuje się jedynie samo ustalenie te-

n. 304, 2); Regulamin Synodu, (II wersja), art. 1, 2° (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 2°).

⁵² Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, nn. V i VIII.

⁵³ Regulamin Synodu, (II wersja), art. 6, § 1, 6° (PPK, t. II, z. 1, s. 252, n. 2161) i § 2, 3° (j.w., s. 253, n. 2164).

⁵⁴ PPK, t. I, z. 1, s. 163, n. 316, 3°.

⁵⁵ PPK, t. I, z. 1, s. 156, n. 304, 3°.

⁵⁶ Regulamin Synodu (II wersja), art. 22, § 2. (PPK, t. II, z. 1, s. 263, n. 2208).

⁵⁷ Regulamin Synodu (wersja III), art. 13, § 5, 1.

matów, jakie mają być rozpatrywane na danej sesji. Nie przekreśla to natomiast możliwości inicjatywy ze strony wspomnianych organów. Trzeba wszakże zauważyć, że mimo wszystko ta inicjatywa ma na pewno obecnie mniejszy zakres, niż inicjatywa Ojców Soboru. W tym ostatnim bowiem wypadku Kodeks stanowi wprost w kan. 227: Po przedstawieniu spraw zatwierdzonych przez Papieża Ojcowie Soboru mogą dołączyć także inne, zatwierdzone jednak uprzednio przez przewodniczącego Soboru.

4). Jak już powyżej ogólnie zaznaczono, do Papieża należy „zarządzanie, ażeby przedmiot rozpatrywanych spraw był przesyłany tym, którzy powinni się zainteresować rozpatrywaniem tych kwestii.”⁵⁸ Ojcowie Synodu muszą być wcześniej zorientowani nie tylko ogólnie w zakresie tematów przewidzianych na obrady danej sesji, lecz ponadto powinni się zorientować dokładniej w treści tych tematów. O zakresie tego materiału decyduje Papież.⁵⁹

5). Tylko Papież ustala porządek obrad.⁶⁰ Chodzi o porządek obrad każdej sesji Synodu Biskupów.

6). Papież przewodniczy Synodowi Biskupów osobiście lub przez innych.⁶¹ To ogólne stwierdzenie jest uzupełnione w Regulaminie specjalnym rozdziałem traktującym o Przewodniczącym Delegowanym. Funkcja ta zostanie później specjalnie omówiona.

Przedstawione dotychczas uprawnienia Biskupa Rzymskiego w odniesieniu do Synodu Biskupów wylicza zarówno motu proprio *Apostolica sollicitudo* jak i Regulamin Synodu. Nie są to jednak wszystkie uprawnienia określone w prawodawstwie posoborowym. Już pierwszy Regulamin sprecyzował dalsze uprawnienie, które w drugiej wersji Regulaminu zostało znacznie poszerzone. A więc i na tym odcinku możemy zaobserwować pewną ewolucję tej nowej instytucji jaką jest Synod Biskupów.

Pierwszy Regulamin dodał nowe uprawnienie papieskie w takiej formie: podejmowanie decyzji co do wniosków zgłoszonych na Synodzie.⁶² Jak już zaznaczono w drugiej wersji Regulaminu, poszerzono treść tego punktu w następujący sposób.

7). Do Papieża należy w sposób wyłączny przeniesienie Synodu,

⁵⁸ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, III, 3 (PPK, z. I, z. 1, s. 156, n. 304, 3) i Regulamin Synodu, r. I, art. 1, 4 (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 4°).

⁵⁹ Por. Berutti Chr. dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/540.

⁶⁰ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. III, 5 (PPK, t. I, z. 1, s. 157, n. 304, 5) i Regulamin Synodu (II wersja), art. 1, 5° (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 5°).

⁶¹ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. III, 6 (PPK, t. I, z. 1, s. 157, n. 304, 6) i Regulamin Synodu (II wersja), art. 1, 6° (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 6°).

⁶² „Deliberare circa vota expressa” — Regulamin Synodu (I wersja), art. 1, 7° (PPK, t. I, z. 1, s. 163, n. 316, 7°).

zawieszenie, rozwiązanie, decyzja w zakresie zgłoszonych na nim wniosków.⁶³

Podane tu prerogatywy Papieża są zupełnie zrozumiałe i stanowią konsekwencję prymatu, oraz charakteru doradczego jaki ma Synod Biskupów. Zostały one jednak przypomniane nie bez powodu właśnie między pierwszą a drugą sesją Synodu.⁶⁴ W związku bowiem z rozpoczęciem działalności Synodu pojawiły się głosy, wyrażające niezadowolenie z „ograniczonej” formy jego działania.⁶⁵

Kończąc rozważania na temat uprawnień Biskupa Rzymskiego w odniesieniu do Synodu Biskupów wypada zaznaczyć, że wiele z zawartych tu sformułowań zaczerpnięto z tych przepisów kodeksowych, które określają stosunek Papieża do Soboru powszechnego. Najwięcej treści zapożyczono z kan. 222 § 2: Biskup rzymski ma prawo przewodniczyć na Soborze powszechnym osobiście lub przez innych, ustalać przedmiot i określać porządek obrad, sam sobór przenieść, zawieszać, rozwiązywać oraz zatwierdzać jego uchwały.⁶⁶

Bardzo ściśle powiązanie Synodu z Papieżem wyraża się i w tym, że nie może on obradować w wypadku zawakowania Stolicy Apostolskiej. Druga wersja Regulaminu wprowadziła nowe postanowienie: w wypadku śmierci Papieża po zwołaniu sesji Synodu albo w czasie jej trwania, następuje tym samym zawieszenie sesji, dopóki nowy Papież nie zadecyduje o jej kontynuowaniu lub nie zwoła nowej sesji.⁶⁷ Nie trudno zauważyć, że i ta dyspozycja została zapożyczona niemal dosłownie z kan. 229 KPK, który traktuje o soborze powszechnym.⁶⁸

⁶³ Regulamin Synodu (II wersja), art. 1, 7° (PPK, t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 7°).

⁶⁴ Druga wersja Regulaminu została ogłoszona przez Urząd dla Międzynarodowych Spraw Kościelnych w dniu 24 czerwca 1969 r. a więc na kilka miesięcy przed nadzwyczajną sesją Synodu.

⁶⁵ Por. Wójcik W., bp, art. cyt., *Ateneum Kapłańskie*, 62/1970/315.

⁶⁶ Podobieństwo treści uwidoczni się jeszcze bardziej gdy zestawimy omawiane tu przepisy:

„Eiusdem Romani Pontificis est Oecumenico Concilio per se vel per alios praeesse, res in eo tractandas ordinemque servandum constituere ac designare, Concilium ipsum transferre, suspendere, dissolvere, eiusque decreta confirmare” (Can. 222 § 2).

„Summi Pontificis unice est: Praeesse Synodo per se vel per alios; statuere argumenta quaestionum pertractandarum; statuere ordinem rerum agendarum; Synodum ipsam transferre, suspendere, dissolvere, circa eiusdem vota deliberare” (Ordo Synodi..., art. 1, 6°, 3°, 5°, 7°).

⁶⁷ Regulamin Synodu (wersja II), art. 17, § 4 (PPK, t. II, z. 1, s. 261, n. 2201).

B. Przewodniczący Delegowany.

W związku z uprawnieniem papieskim dotyczącym przewodniczenia Synodowi należało bliżej określić pozycję i uprawnienia tych, którzy będą występować w imieniu Ojca św. Stąd znalazł się w Regulaminie specjalny rozdział o Przewodniczącym Delegowanym.

Przewodniczący Delegowany przewodniczy sesji Synodu Biskupów w imieniu i powagą Papieża. Otrzymuje nominację od Ojca św., a jego urząd ustaje z chwilą zakończenia sesji, dla której został powołany.⁶⁹

Może być kilku przewodniczących. W takim wypadku wypełniają swój urząd kolejno w porządku ustalonym przez Papieża.⁷⁰

Przepisy Regulaminu nie stawiają specjalnych wymogów pod adresem osoby przewodniczącego. Jest to pozostawione uznaniu Papieża. Powoli jednak i w tej materii tworzy się pewna praktyka.⁷¹

⁶⁸ I w tym wypadku pożyteczną będzie rzeczą zestawić obok siebie obydwie dyspozycje:

Regulamin: Si contingat Summum Pontificem e vita decedere post convocationem coetus Synodi aut durante eius celebratione, coetus eo ipso suspenditur, donec novus Pontifex ipsum continuari decreverit aut novum coetum convocaverit.

Kan. 229: Si contingat Romanum Pontificem, durante Concilii celebratione, e vita decedere, ipso iure hoc intermittitur donec novus Pontifex illud resumi et continuari iusserit.

⁶⁹ „Praeses Delegatus nomine et auctoritate Summi Pontificis coetui Synodi Episcoporum praees (§ 1). Praeses Delegatus a Summo Pontifice nominatur, eiusque munus cessat post absolutum coetum, pro quo nominatus est (§ 2)” — Regulamin Synodu (wersja II) art. 2, §§ 1 i 2, (PPK, t. II, z. 1, s. 247, nn. 2147—2148). Ustanie władzy, o którym tu mowa, zgodne jest z postanowieniem kan. 207 § 1: „Potestas delegata extinguitur, expleto mandato”...

⁷⁰ Regulamin Synodu (wersja II), art. 2, § 3: Si Summus Pontifex plures deputaverit, qui coetui praesint, hi officio fungentur sibi inter se succedentes, ordine ab ipso Pontifice statuto (PPK, t. II, z. 1, s. 247, n. 2149).

⁷¹ Pierwszej sesji zwyczajnej przewodniczyli trzej przewodniczący delegowani, a mianowicie kardynałowie: J. Villot, prefekt Kongregacji Soboru, W. Conway arcbp Armagh i P. Felici, przewodniczący Komisji dla rewizji KPK. W zasadzie przewodniczyli oni kolejno. (por. Wójcik W., bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 71/1968/150—151). Nowością podczas drugiej sesji (1969 r.) była obecność Pawła VI na posiedzeniach plenarnych, z wyjątkiem dni, kiedy odbywały się audyencje publiczne w bazylice św. Piotra. Jednakże i tym razem nie przewodniczył Papież osobiście. Czynili to w jego imieniu trzej przewodniczący delegowani, reprezentujący różne kontynenty: C. Confalonieri — Europa, V. Gracias — Azja i A. Rossi — Ameryka. (por. Wójcik W., bp, *Pierwsze nadzwyczajne zebranie Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 75/1970/310).

Podstawę prawną dla ustalenia zakresu władzy przewodniczącego delegowanego stanowi papieska nominacja.⁷² Stąd ma tutaj zastosowanie dyspozycja kan. 203 § 1, że nieważne jest działanie osoby delegowanej w tym, co przekracza zakres uprawnień określonych w delegacji.⁷³

W wypełnianiu swoich obowiązków przewodniczący delegowany musi ponadto mieć na uwadze ustalony już przez Papieża porządek obrad, jak również przepisy regulaminu Synodu.⁷⁴ Obok więc zakresu uprawnień podanych w nominacji, stanowi to ramy wytyczające granice dla działalności przewodniczącego Synodu.

A oto konkretne zadania przewodniczącego delegowanego wskazane w Regulaminie:

1° kierowanie pracami Synodu.⁷⁵ Chodzi oczywiście tylko o sesje Synodu: zwyczajne, nadzwyczajne lub specjalne.

2° powierzanie — gdyby się to okazało pożyteczne — niektórym uczestnikom pewnych szczególnych obowiązków, ażeby sesja sprawniej kontynuowała swoje prace.⁷⁶ Nie określa się bliżej tych funkcji, ponieważ ich powołanie będzie podyktowane konkretną sytuacją.

3° podpisywanie akt sesji. Jeżeli jest kilku przewodniczących wszyscy składają swe podpisy.⁷⁷

W ten sposób precyzuje obowiązki przewodniczącego delegowanego Regulamin w specjalnym artykule zatytułowanym: zadania przewodniczącego delegowanego.⁷⁸ Jednakże do zadań i uprawnień przewodniczącego Regulamin powraca jeszcze przy innych okazjach. I tak przynajmniej się przewodniczącemu uprawnienie powoływania — za zgodą jednak Papieża — Komisji studiów celem głębszego naświetlenia pewnych spraw.⁷⁹ Przewodniczący podaje do wiadomości dzień i godzinę najbliższej kongregacji zwołanego

⁷² Wskazuje na to wyraźnie Regulamin Synodu art. 3, 1° (w słowach: „*moderari Synodi labores, iuxta facultates sibi in litteris delegationis tributas*”... (PPK, t. II, z. 1, s. 247, n. 2150, 1°). Zgodne jest to zresztą z ogólnymi zasadami dotyczącymi władzy delegowanej (por. kan. 199—200; 202—203 KPK).

⁷³ Kan. 203, § 1: „*Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit nihil agit.*”

⁷⁴ Regulamin Synodu (wersja II), art. 3, 1° (PPK, n. 2150).

⁷⁵ Regulamin Synodu (wersja II), art. 3, 1°: „*Moderari Synodi labores iuxta facultates sibi in litteris delegationis tributas, secundum ordinem rerum agendarum statutum, necnon servatis normis procedendi in hoc Ordine praescriptis*” (PPK, j.w.).

⁷⁶ Regulamin Synodu (wersja II), art. 3, 2° (PPK, j.w.).

⁷⁷ Regulamin Synodu (wersja II), art. 3, 3° (PPK, t. II, z. 1, s. 248, n. 2150, 3°).

⁷⁸ „*De Praesidis Delegati muneribus*” (PPK, t. II, z. 1, s. 247, n. 2150).

⁷⁹ Regulamin Synodu (wersja II), art. 8, § 1, 1° (PPK, t. II, z. 1, s. 254, n. 2168). Por. tamże, art. 37, § 1 (j.w., s. 272, n. 2243).

już przez Papieża Synodu łącznie z tematem spotkania, zgodnie z ustalonym porządkiem obrad.⁸⁰ Do niego należy również decyzja, czy zachodzi konieczność przesłania zawiadomień indywidualnych o sesji Synodu.⁸¹ Gdy uczestnik Synodu nie może być obecny na jakiejś kongregacji danej sesji, winien przedstawić przewodniczącemu, za pośrednictwem Sekretarza generalnego, powód nieobecności.⁸² Po rozpoczęciu sesji przewodniczący zapowiada temat, jaki ma być na niej rozpatrywany.⁸³ On też może powziąć decyzję o podjęciu dyskusji w mniejszych zespołach nad tematem przedstawionym przez referenta.⁸⁴ Gdy rozpoczyna się dyskusja nad przedstawioną sprawą przewodniczący wzywa do zabrania głosu tych uczestników, którzy zapisali się na liście.⁸⁵ W wypadku przeciągania się dyskusji, przewodniczący może zebrać mówców w osobnych zespołach dla uzgodnienia opinii.⁸⁶ Przewodniczący decyduje o tym, czy zezwolić na zabranie głosu po pierwszym przedstawieniu uwag przez uczestników. I w tym wypadku wzywa do zabrania głosu według listy sporządzonej przez Sekretarza Generalnego. Może przy tym określić czas przemawiania.⁸⁷ Wreszcie na prośbę uczestników przewodniczący może zezwolić na krótką dyskusję nad wnioskami przedstawionymi przez Komisję studiów.⁸⁸ Regulamin określa też sposób objęcia urzędu przez Przewodniczącego delegowanego: na początku sesji, gdy wszyscy są już obecni, Sekretarz generalny odczytuje papieski dokument, mianujący Przewodniczącego delegowanego, po czym natychmiast obejmuje on swój urząd.⁸⁹

2). Członkowie Synodu Biskupów

Zarówno motu proprio *Apostolica sollicitudo* jak i *Regulamin* określają dokładnie zespół osób tworzących Synod Biskupów. Przewidziane są jednak trzy różne sytuacje, od których zależy liczba, jak również skład osobowy poszczególnych sesji. Mianowicie Synod Biskupów zbiera się:

1° **Na sesję zwyczajną (generalną)**, jeżeli sprawy, które mają być rozpatrywane doradzają — z racji swej natury i wagi — skorzystania z wiedzy, roztropności i zdania Episkopatu całego świata katolickiego,

⁸⁰ Regulamin Synodu (wersja II), art. 17, § 2 (j.w., s. 261, n. 2199).

⁸¹ Tamże, art. 17, § 3 (j.w., s. 261, n. 2200).

⁸² Tamże, art. 27 (j.w., s. 266, n. 2219).

⁸³ Tamże, cz. III, r. IV, art. 33 (j.w., s. 268, n. 2227).

⁸⁴ Tamże, art. 34 (j.w., s. 269, n. 2228).

⁸⁵ Tamże, art. 35, § 1, 1° (j.w., s. 269, n. 2229).

⁸⁶ Tamże, art. 35, § 2, 2° (j.w., s. 270, n. 2234).

⁸⁷ Tamże, art. 36, § §1 i 3 (j.w., s. 271, nn. 2237—2240).

⁸⁸ Tamże, art. 37, § 3, 2° (j.w., s. 272, n. 2246).

⁸⁹ Tamże, art. 32 (j.w., s. 268, n. 2226).

2° Na sesję nadzwyczajną, gdy sprawy, dotyczące wprawdzie dobra Kościoła powszechnego, wymagają szybkiego załatwienia;

3° Na sesję specjalną, jeżeli sprawy większej wagi mają na uwadze dobro Kościoła, które dotyczy głównie jednego czy kilku regionów.⁹⁰

A. Uczestnicy sesji zwyczajnej

Sesja zwyczajna obejmuje trzy grupy osób: pewną liczbę osób zajmujących określone stanowiska, grupę uczestników wybieranych oraz osoby zamianowane przez Papieża.

Wśród pierwszej grupy osób wylicza się najpierw następujące: patriarchowie, arcybiskupi więksi i metropolici poza patriarchatami katolickich Kościołów obrządku wschodniego.⁹¹

Prawo Kościoła wschodniego stwierdza, że Patriarchą jest biskup, któremu przepisy kanonów przyznają jurysdykcję względem wszystkich biskupów, nie wyłączając metropolitów, kleru i wiernych jakiegos terytorium czyli obrządku, wykonywaną zgodnie z przepisem prawa pod władzą Papieża.⁹² Arcybiskup większy ma zwierzchność nad kilkoma prowincjami położonymi poza patriarchatem.⁹³ Metropolita oznacza tutaj biskupa, który stoi na czele prowincji kościelnej, położonej jednak poza patriarchatem.⁹⁴

⁹⁰ Tamże, art. 4 (j.w., s. 248, n. 2151).

⁹¹ Tamże, art. 5, § 1, 1° a). (j.w., s. 249, n. 2152).

⁹² Por. kan. 216, § 2, 1° (AAS 49/1957/497). W kościele katolickim jest sześciu patriarchów: Aleksandryjski Koptów, Antiocheński obrządku syryjskiego, Antiocheński obrządku melchickiego, Antiocheński obrządku maronickiego, Babiloński obrządku chaldejskiego oraz patriarcha Cylicji obrządku ormiańskiego (por. Berutti Ch., *Adnotationes*, *Monitor ecclesiasticus* 90/1965/541—542).

⁹³ „Inter Metropolitas excellit Archiepiscopus, quae dignitas coniuncta est cum sede metropolitana, extra patriarchatus sita, determinata vel agnita a Romano Pontifice aut a Synodo Oecumenica” (can. 324 CIO: AAS, 49/1957/530). Niektórzy autorzy zaznaczają, że obecnie jest dwóch tego rodzaju arcybiskupów: ukraiński i rumuński (por. Berutti Ch., j.w., s. 542). Natomiast Sołtyś z e w s k i S., stwierdza, że obecnie jest tylko jeden arcybiskup większy dla Ukraińców. (*Synod Biskupów*, *Prawo Kanoniczne*, 9/1966/nr. 3—4, s. 294, przyp. 47). Rzeczywiście, w wykazie uczestników I Synodu Biskupów wyliczony jest tylko kard. J. Slipyj. (por. Caprile G., *Il Synodo dei Vescovi*, s. 611).

⁹⁴ Por. kan. 315 KPW (AAS 49/1957/527). Wielu jest metropolitów w obrębie patriarchatów. Natomiast poza patriarchatami znajduje się tylko sześciu metropolitów katolickich: dwóch ukraińskich (USA i Kanada), jeden etiopski (Addis Abeba) i trzech w Indiach: syromalabarski oraz dwóch haldejsko-malabarskich. Tylu właśnie metropolitów brało udział w I Synodzie Biskupów. (por. Caprile G., dz. cyt., s. 611). Berutti Ch. jednak utrzymuje, że jest tylko pięciu metropolitów: dwóch ukraińskich, jeden etiopski i dwóch malabarskich (por. dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/542).

Również z urzędu wchodzi w skład sesji zwyczajnej kardynałowie, przewodniczący dykasterij Kurii Rzymskiej.⁹⁵ Zgodnie z dyspozycją zawartą w konstytucji Ap. *Regimini Ecclesiae universae* Kuria Rzymska składa się z następujących Dykasteriów: Kongregacje, Tyrbunały, Urzędy i Sekretariaty.⁹⁶ Jednakże członkami Synodu są tylko ci przełożeni Dykasterij, którzy mają godność kardynalską.⁹⁷

Drugą grupę stanowią uczestnicy pochodzący z wyboru. Chodzi tu o biskupów wybieranych przez Konferencje Episkopatu, krajowe lub międzynarodowe.⁹⁸ Liczba tych członków Synodu jest zawsze proporcjonalna do liczby biskupów wchodzących w skład poszczególnych Konferencji. Stąd nazywa się ich wprost „reprezentantami” Konferencji.⁹⁹

Wprawdzie jest tutaj mowa o biskupach, jednak nie można z tego od razu wyciągać wniosku, że termin ten obejmuje tylko te osoby, które otrzymały sakrę biskupią. Należy bowiem mieć na uwadze również dyspozycje dotyczące Konferencji biskupich oraz przyrównujące biskupom niektórych ordynariuszów miejsca.

Zgodnie z dekretem soborowym *Christus Dominus* „do Konferencji Biskupów należą wszyscy ordynariusze miejsca każdego obrządku — z wyjątkiem wikariuszów generalnych — biskupi koadiutorzy i pomocniczy oraz inni biskupi tytularni pełniący specjalne zadania zlecone im przez Stolicę Apostolską lub Konferencje Biskupie. Wszyscy inni biskupi tytularni, jak też i legaci papiescy, z racji pełnienia specjalnej misji na danym terenie, nie są z mocy prawa członkami Konferencji”.

„Ordynariuszom miejsca oraz koadiutorom przysługuje głos decydujący. Biskupom pomocniczym oraz innym biskupom, posiadającym prawo udziału w Konferencji, statut Konferencji przyzna głos decydujący lub doradczy”.¹⁰⁰

Jak z tego wynika członkami Konferencji mogą być także ci, którzy pełnią funkcję jurysdykcyjne rządców diecezji, a nie posiadają sakry biskupiej, np. wikariusze kapitulni, czy administra-

---

⁹⁵ Regulamin Synodu (wersja II), art. 5, § 1, 2° (PPK, t. II, z. 1, s. 249, n. 2152).

⁹⁶ PPK, t. II, z. 1, s. 24, n. 1484.

⁹⁷ Stąd w I Synodzie Biskupów brało udział 15 kardynałów przełożonych: wszystkich Kongregacji, trzech Sekretariatów (Jedności chrześcijan, dla Niechrześcijan i Niewierzących), Penitencjarii Apostolskiej oraz Sygnatury Apostolskiej (por. Caprile G., dz. cyt., ss. 619—620).

⁹⁸ Regulamin (wersja II), art. 5, § 1, 1° b), c). (PPK, t. II, z. 1, s. 249, n. 2152).

⁹⁹ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VIII (PPK, t. I, z. 1, s. 159, n. 310).

¹⁰⁰ Dekret soborowy *Christus Dominus* o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, n. 38, 2.

torzy apostołscy. Powstaje więc pytanie kogo, konkretnie rzecz biorąc, należy rozumieć pod pojęciem „biskup”. Berutti Ch. jest zdania, że głos czynny posiadają wszyscy członkowie Konferencji, którym statut przyznał głos decydujący, natomiast głos bierny posiadają tylko ci członkowie Konferencji, którzy mają sakrę biskupią, z wyjątkiem wszakże opatów i prałatów udzielnych, ponieważ w prawie (kan. 215, § 2) są przyrównani do biskupów.¹⁰¹ Nie wiadomo jednak dlaczego nie przyznaje takiego głosu administratorom apostołskim ustanowionym na sposób stały, skoro kan. 315, § 1 przyrównuje ich w prawach i obowiązkach do biskupów rezydencjalnych.¹⁰²

Nie łatwo zatem dać zdecydowaną odpowiedź na pytanie kogo należy rozumieć pod pojęciem biskupa. Gdyby wziąć pod uwagę stwierdzenie motu proprio *Apostolica sollicitudo* że Synod ma być przedstawicielem całego Episkopatu katolickiego¹⁰³, to można by powiedzieć, że chodzi o tych, którzy otrzymali sakrę biskupią. Jednakże ten sam dokument papieski przewiduje udział zakonników. Ponadto Regulamin mówi, że wybrani biskupi reprezentują Konferencje Biskupie,¹⁰⁴ co pośrednio sugeruje, że trzeba mieć na uwadze wszystkich członków Konferencji. Choć nie da się obecnie w sposób nie podlegający wątpliwości stwierdzić, że Konferencje powinni reprezentować tylko biskupi, to jednak zdaje się nie ulegać wątpliwości, że członkami Synodu Biskupów mają być przede wszystkim ci, którzy posiadają sakrę biskupią.

Drugą grupę członków wybieranych stanowią przedstawiciele zakonów: Dziesięciu zakonników, którzy reprezentują Instytuty zakonów kleryckich, wybranych przez Unię Rzymską Przełożonych Generalnych.¹⁰⁵ Liczba przedstawicieli jest określona na sposób stały.

W odniesieniu do członków wybieranych regulamin podaje zasady, które muszą być uwzględnione w przeprowadzaniu wyborów.

¹⁰¹ Dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/544.

¹⁰² „Administrator Apostolicus permanentiter constitutus iisdem iuribus et honoribus fruitur, iisdemque obligationibus tenetur, ac Episcopus residentialis” (kan. 315, § 1). Również dokumenty prawodawstwa posoborowego przyrównują administratorów apostołskich biskupom rezydencjalnym w takim samym stopniu jak opatów i prałatów udzielnych: por. motu proprio *Pastorale munus* (PPK, t. I, z. 1, s. 13, n. 4, 2) i *De Episcoporum muneribus* (j.w., s. 115, n. 189).

¹⁰³ „Synodus Episcoporum... ita constituitur, ut sit: ...b) partes agens totius catholici Episcopatus”. (PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 300).

¹⁰⁴ Por. motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VIII, (j.w., s. 159, n. 310) i Regulamin Synodu, art. 6, § 1, 3°. (j.w., t. II, z. 1, s. 251, n. 2158).

¹⁰⁵ Regulamin Synodu (wersja II), art. 5, § 1, 1° d). (j.w., s. 249, n. 2151).

Konferencje Biskupie dokonują wyboru na sesjach plenarnych w tajnym głosowaniu,¹⁰⁶ z zachowaniem kan. 101 § 1, 1° KPK.¹⁰⁷ Jeżeli ma być wybranych kilku członków, wybory odbywają się kolejno.¹⁰⁸

Liczba reprezentantów Konferencji Biskupich jest proporcjonalna do liczby członków według następujących zasad:

- a) jeden, gdy Konferencja nie liczy więcej niż 25 członków;
- b) dwóch jeżeli obejmuje nie więcej niż 50 członków;
- c) trzech w wypadku gdy Konferencja zrzesza nie więcej niż 100 członków¹⁰⁹ i wreszcie
- d) czterech jeżeli liczy ponad 100 członków.

Według tej samej normy wybierają swoich przedstawicieli Konferencje Biskupie kilku krajów.¹¹⁰

Przy wyborze zakonników należy również zastosować kan. 101, § 1, 1° i wybór poszczególnych członków ma się odbywać kolejno.¹¹¹

W wyborze członków (zarówno biskupów jak i zakonników) należy brać pod uwagę nie tylko ich ogólną wiedzę i roztropność, lecz także zorientowanie teoretyczne i praktyczne w materii nad którą Synod będzie obradował.¹¹²

Nazwiska wybranych członków przedstawia się Sekretarzowi Generalnemu. W wypadku biskupów dokonuje tego przewodniczący Konferencji za pośrednictwem legata papieskiego, a gdy chodzi o zakonników, przewodniczący Unii przełożonych generalnych. Należy to uczynić przynajmniej na dwa miesiące przed sesją Sy-

¹⁰⁶ Tamże, art. 6, § 1, 1°. (j.w., s. 251, n. 2156).

¹⁰⁷ „...id vim iuris habet, quod, demptis suffragiis nullis, placuerit parti absolute maiori eorum qui suffragium ferunt, aut, post duo inefficacia scrutinia, parti relative maiori in tertio scrutinio; quod si suffragia aequalia fuerint, post tertium scrutinium, praeses suo voto paritate dirimat aut, si agatur de electionibus et praeses voto suo paritate dirimere nolit, electus habeatur senior ordine vel prima professione vel aetate” (can. 101, § 1, 1° CIC).

¹⁰⁸ Regulamin Synodu (wersja II), art. 6, § 1, 2°: „Si plures eligendi sint, pro singulis electionibus proprium habeatur scrutinium ita ut alter non eligatur nisi postquam prior electus fuerit” (PPK, t. II, z. 1, s. 251, n. 2157).

¹⁰⁹ Ta właśnie norma ma zastosowanie w odniesieniu do polskiej Konferencji Biskupów.

¹¹⁰ Regulamin Synodu (wersja II), art. 6, § 1, 3°. (PPK, t. II, z. 1, ss. 251—252, n. 2158).

¹¹¹ Tamże, § 2, 1° (j.w., s. 252, n. 2162).

¹¹² Identycznie brzmią dyspozycje w tej materii tak w odniesieniu do biskupów: Regulamin Synodu (wersja II), art. 6, § 1, 5° (PPK, t. II, z. 1, s. 252, n. 2160), jak i w odniesieniu do zakonników: tamże, art. 6, § 2, 2° (j.w., s. 252, n. 2163).

nodu.¹¹³ Gdy w jakim kraju nie ma legata, przewodniczący powiadamia Sekretarza Generalnego bezpośrednio.

Ani biskupi, ani zakonnicy, wybrani już zgodnie z przepisami Regulaminu, nie mają pełnego prawa uczestniczenia w Synodzie, dopóki nie otrzymają zatwierdzenia papieskiego.¹¹⁴ Wymaga tego zarówno motu proprio *Apostolica sollicitudo*, jak i Regulamin Synodu.¹¹⁵ Zawarte jednak w tych dokumentach normy nie precyzują wszystkich szczegółów związanych z procedurą zatwierdzenia, poczynając od momentu przedstawienia nazwisk Sekretarzowi Generalnemu. Wiadomo tylko, że jest obowiązkiem Sekretarza przedstawić Papieżowi „wykaz uczestników wymagających zatwierdzenia”. Ma to uczynić w związku z przygotowaniem każdej sesji.¹¹⁶ Jest rzeczą zrozumiałą, że powinno to mieć miejsce w terminie wystarczającym na powiadomienie zainteresowanych. Nic wszakże na ten temat nie zostało postanowione.

Spotykamy natomiast w Regulaminie zastrzeżenie, że nazwiska wybranych biskupów i zakonników nie powinny być podawane do publicznej wiadomości, dopóki Ojciec św. nie zatwierdzi ich wyboru.¹¹⁷

Wreszcie Regulamin domaga się, aby na początku każdej sesji Synodu wybrani członkowie przedstawiali Papieżowi, za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, autentyczny dokument wyboru, podpisany przez przewodniczącego i sekretarza danej Konferencji Biskupiej, a gdy idzie o zakonników, przez przewodniczącego i sekretarza Unii przełożonych generalnych.¹¹⁸

Zakonnicy stanowią specyficzną grupę wśród członków Synodu. W tym wypadku nie ma wątpliwości, że przynajmniej większość z nich¹¹⁹ nie będzie miała sakry biskupiej. Nie ma podstaw twierdzić, iż nie są pełnoprawnymi członkami. Niemniej jednak motu proprio *Apostolica sollicitudo* zdaje się zaznaczać pewną odrębność tej grupy członków. Używa bowiem charakterystyczne-

¹¹³ Regulamin Synodu (wersja II), art. 6, § 1, 6° (PPK, t. II, z. 1, s. 252, n. 2161), gdy idzie o biskupów oraz tamże, art. 6, § 2., 3° (j.w., s. 253, n. 2164), gdy chodzi o zakonników.

¹¹⁴ Można tu przypomnieć dyspozycję kan. 177 § 4 KPK, który stwierdza: „*Recepta confirmatione, electus obtinet plenum ius in officio, nisi aliud in iure caveatur*”.

¹¹⁵ For. motu proprio *Apostolica sollicitudo*, III, 2° (PPK, t. I, z. 1, s. 156, n. 304, 2) i Regulamin Synodu, art. 1, 2° (j.w., t. II, z. 1, s. 246, n. 2146, 2°).

¹¹⁶ Regulamin Synodu, art. 12, § 3, 3° (j.w., s. 257, n. 2181).

¹¹⁷ Tamże, art. 6, § 3 (j.w., s. 253, n. 2166).

¹¹⁸ Tamże, art. 7 (j.w., s. 253, n. 2167).

¹¹⁹ Trzeba było zrobić zastrzeżenie: „przynajmniej większość z nich”, ponieważ przełożeni generalni także otrzymują niejednokrotnie sakrę biskupią.

go sformułowania: „do tych (tj. biskupów) dochodzi dziesięciu zakonników”.¹²⁰ W ten sposób podkreśla się pośrednio, że zostają dołączeni do biskupów, którzy z natury swej mają prawo udziału w Synodzie Biskupów.¹²¹

Kandydatami na członków Synodu mogą być ci wszyscy zakonnicy, którzy złożyli śluby publiczne w zakonie kleryckim (por. kan. 488, 4 i 7). Wyklucza się zatem instytuty świeckie i stowarzyszenia męskie w których nie ma ślubów publicznych.¹²²

Trzecią grupę uczestników sesji zwyczajnej mogą stanowić osoby mianowane przez Papieża. Tak na ten temat zarządza motu proprio *Apostolica sollicitudo*: gdy Papież uzna to za stosowne powiększa liczbę członków Synodu Biskupów, dołączając czy to biskupów, czy zakonników, którzy reprezentują Instytuty zakonne, czy wreszcie biegłych mężów kościelnych, aż do liczby stanowiącej 15 procent członków sesji.¹²³

Od razu trzeba powiedzieć, że możność powołania lub nie powołanie dodatkowych uczestników. jest pozostawiona uznaniu Ojca św. Podobnie uznaniu Papieża jest pozostawiony skład osobowy tej trzeciej grupy. Przez biegłych mężów kościelnych można rozumieć nawet tych, którzy nie mają święceń prezbiteratu. Wyklucza się wszakże osoby świeckie.¹²⁴ Określona jest dokładnie maksymalna liczba osób mianowanych przez Ojca św.: nie może przekroczyć 15 procent wszystkich uczestników.

Motu proprio *Apostolica sollicitudo* przewidywało udział tej grupy członków tylko w sesjach zwyczajnych i nadzwyczajnych.¹²⁵ Natomiast Regulamin Synodu wyraźnie mówi o jej udziale we wszystkich sesjach, a więc również i w sesji specjalnej.¹²⁶

Mając na uwadze przedstawione dotychczas normy określające udział osób w sesji zwyczajnej Synodu Biskupów, trzeba zauważyć, że najliczniejszą grupę stanowią członkowie z wyboru. Na drugim miejscu są członkowie z urzędu, a na trzecim grupa osób

¹²⁰ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, V, 1, d). (PPK, t. I, z. 1, s. 158, n. 306).

¹²¹ Por. Berutti Ch., dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/544.

¹²² Takie właśnie stanowisko wypowiada Berutti Ch. (j.w.).

¹²³ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. X. (PPK, t. I, z. 1, s. 160, n. 312).

¹²⁴ Por. Berutti Ch., dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/547.

¹²⁵ Wynika to wyraźnie z odwołania się do nn. V i VIII, gdzie jest mowa o sesji zwyczajnej i nadzwyczajnej. O sesji specjalnej traktuje n. VII.

¹²⁶ Po normach określających udział członków w sesjach zwyczajnej, nadzwyczajnej i specjalnej, Regulamin zamieszcza następującą dyspozycję: „W poszczególnych sesjach uczestniczą również członkowie wybrani przez Papieża, zgodnie z przepisami n. X Pisma Ap. *Apostolica sollicitudo*, z dn. 15 września 1965 r.” (PPK, t. II, z. 1, s. 250—251, n. 2155).

mianowanych przez Papieża. Skład osobowy pierwszej sesji zwyczajnej Synodu Biskupów z 1967 roku przedstawiał się w cyfrach następująco: z wyboru 145 członków, łącznie z zakonnikami,¹²⁷ z urzędu 28 członków¹²⁸ oraz 26 członków z nominacji papieskiej.¹²⁹

B. Uczestnicy sesji nadzwyczajnej

Skład osobowy sesji nadzwyczajnej obejmuje również trzy grupy członków: z urzędu, z wyboru i z nominacji papieskiej.

Pierwszą grupę stanowią: a) patriarchowie, arcybiskupi więksi, i metropolici poza patriarchatami katolickich Kościołów obrządku wschodniego.¹³⁰

Mamy tu zatem te same osoby co i w wypadku sesji zwyczajnej Synodu Biskupów.

b) Przewodniczący Krajowych Konferencji Episkopatu.

c) Przewodniczący Konferencji Episkopatu kilku krajów, ustanowionych mianowicie dla tych narodów, które nie mają własnej Konferencji Biskupiej.

d) Kardynałowie Przewodniczący Dykasterij Kurii Rzymskiej.¹³¹ Również osoby wyliczone pod literą d) stanowią tę samą grupę co i w wypadku sesji zwyczajnej Synodu.

W sesji nadzwyczajnej bierze udział niewielka grupa uczestników z wyboru: trzech zakonniczy reprezentujący instytuty zakonów kleryckich, wybrani przez Unię Rzymską przełożonych generalnych.¹³²

¹²⁷ Gdy idzie o poszczególne kontynenty, to skład osobowy przedstawia się następująco: Afryka — 31 członków (w tym 3 kardynałów); Ameryka Północna — 11 członków (3 kardynałów); Ameryka Środkowa i Południowa — 31 członków (w tym 5 kardynałów); Azja — 17 członków (4 kardynałów); Australia i Oceania — 5 członków (1 kardynał) i Europa — 40 członków (14 kardynałów).

¹²⁸ W tym: 6 patriarchów, 1 arcybiskup większy, 6 metropolitów i 15 kardynałów przełożonych Dykasterij Kurii Rzymskiej.

¹²⁹ Wśród członków mianowanych przez Papieża było: 13 kardynałów, patriarcha łaciński Jerozolimy, 10 biskupów (w tym bp Władysław Rubin — Sekretarz Generalny Synodu) oraz 2 zakonników, dominikanin i jezuita. Wszystkie dane dotyczące składu osobowego I Synodu Biskupów podano za Caprile G., dz. cyt. ss. 611—620.

¹³⁰ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VI, 1 a). (PPK, t. I, z. 1, s. 158, n. 308) oraz Regulamin Synodu, art. 5, § 2, 1° (j.w., t. II, s. 249, n. 2153, 1°).

¹³¹ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VI, 1. b/c, (PPK, t. I, z. 1, s. 158, n. 308) oraz Regulamin Synodu, art. 5, § 2, 1°, b/c, 2° (PPK, t. II, z. 1, s. 249—250, n. 2153).

¹³² Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VI, 1 d. (PPK, t. I, z. 1, s. 158, n. 308) oraz Regulamin Synodu, art. 5, § 2, d. (PPK, t. II, z. 1, s. 250, n. 2153).

Nie przewiduje się natomiast w sesji nadzwyczajnej członków wybieranych przez Konferencje Episkopatu.

Gdy chodzi o trzecią grupę członków sesji nadzwyczajnej, a więc mianowanych przez Papieża, to obowiązują te same normy co w odniesieniu do sesji zwyczajnej.

Nie trudno zauważyć, że zupełnie inaczej wygląda liczebny stosunek poszczególnych grup uczestników Synodu w sesji nadzwyczajnej i w sesji zwyczajnej. Największa liczebnie grupa sesji zwyczajnej (z wyboru) stanowi w wypadku sesji nadzwyczajnej grupę najmniejszą. Również znacznie się zwiększa grupa uczestników, którzy w sesji nadzwyczajnej biorą udział na mocy samego prawa, dochodzą bowiem przewodniczący Konferencji.

C. Uczestnicy sesji specjalnej.

Skład osobowy sesji specjalnej jest bardzo zbliżony do składu sesji zwyczajnej. I tutaj bowiem największą grupę stanowią członkowie wybierani. Ponieważ jednak sesja specjalna ma własną specyfikę, dlatego wymaga bardziej szczegółowego omówienia.

Jak w poprzednich sesjach tak również i w tej uczestniczą: patriarchowie, arcybiskupi więksi i metropolici poza patriarchatami katolickich Kościołów Wschodnich.¹³³

Motu proprio *Apostolica sollicitudo* nic nie wspomniało o udziale w tej sesji przedstawicieli Kurii Rzymskiej. Powyższy fakt próbowano tłumaczyć w ten sposób, że sesja specjalna ma na uwadze dobro niektórych kościołów partykularnych, podczas gdy Kuria służy Kościołowi powszechnemu.¹³⁴ Tymczasem Regulamin Synodu wprowadził uzupełnienie do motu proprio, postanawiając: w sesji specjalnej uczestniczą także kardynałowie przewodniczący tych Dykasterij Kurii Rzymskiej, którzy mają związek z rozpatrywanymi sprawami.¹³⁵

Gdy idzie o uczestników z wyboru, obowiązują te same zasady co w wypadku sesji zwyczajnej i to zarówno w odniesieniu do członków wybieranych przez Konferencje Biskupie jak i do zakonników.

Należy wszakże pamiętać o tym, że w odniesieniu do wszystkich uczestników sesji specjalnej obowiązują takie ogólne zastrzeżenie:

---

¹³³ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VII (PPK, t. I, z. 1, s. 159, n. 309) oraz Regulamin Synodu, art. 5, § 3, 1° (PPK, t. II, s. 250, n. 2154).

¹³⁴ Berutti Ch., dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/546. Por. Sołtyśzewski S., *Synod Biskupów*, Prawo Kanoniczne, 9 (1966) nr 3—4, s. 295.

¹³⁵ Regulamin Synodu, art. 5, § 3, 2° (PPK, t. II, z. 1, s. 250, n. 2154).

mają należeć do tych regionów, dla których zwoływany jest Synod Biskupów.¹³⁶

Ustalenie regionów nie nastęrcza trudności, ponieważ każdorazowo wskaże je papieskie pismo zwołujące sesję specjalną Synodu. Wypada natomiast zauważyć, że przytoczone zastrzeżenie ma różny wpływ na liczbę dwóch grup osób wybieranych na członków Synodu. Chodzi konkretnie o biskupów wybieranych przez Konferencje oraz o zakonników. Mianowicie prawo wyboru przysługuje tylko Konferencjom tych terytoriów, dla których jest zwoływany Synod. W ten sposób zmniejsza się liczba członków wybranych przez Konferencje Biskupie. To samo zastrzeżenie powoduje inny skutek w odniesieniu do zakonników. Ponieważ zakony nie są związane z określonym terytorium, stąd nie zmniejsza się liczba 10 zakonników, którzy mają być wybrani przez Unię Rzymską Przełożonych Generalnych. Natomiast osoby wybierane muszą być związane z tymi regionami, dla których zwołuje się sesję specjalną Synodu.¹³⁷

Kończąc omawianie sprawy członkostwa Synodu Biskupów trzeba jeszcze przytoczyć niektóre przepisy ogólne dotyczące członków każdej sesji. Wszyscy obowiązani do wzięcia udziału w Synodzie otrzymują z mocy samego prawa zwolnienie z obowiązku rezydencji na cały czas trwania sesji i dopóki na niej są obecni lub służą jej pomocą. Mogą zaś pobierać wszystkie dochody ze swoich beneficjów.¹³⁸

Kto nie może być obecny na jakiejś kongregacji danej sesji winien przedstawić przewodniczącemu, za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, powód nieobecności.¹³⁹ Wynika stąd, że wszyscy, którzy są członkami poszczególnych sesji mają ścisły obowiązek uczestniczenia w każdym posiedzeniu.¹⁴⁰

Wszyscy członkowie z wyboru otrzymują mandat jednorazowy, a więc wygasa on z chwilą zakończenia sesji Synodu.¹⁴¹ Oczywiście mogą być wybierani ponownie na inną sesję.¹⁴²

¹³⁶ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. VII (PPK, t. I, z. 1, s. 159, n. 309) oraz Regulamin Synodu, art. 5, § 3, 1° (PPK, t. II, z. 1, s. 250, n. 2154).

¹³⁷ Berutti Ch. wyraża nawet zdanie, że muszą to być zakonnicy, których dom jest położony w tych regionach dla których jest zwoływany Synod Biskupów (por. dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90/1965/546).

¹³⁸ Regulamin Synodu (wersja II), art. 28, (PPK, t. II, z. 1, s. 266, n. 2220).

¹³⁹ Regulamin Synodu, art. 27 (PPK, t. II, z. 1, s. 266, n. 2219).

¹⁴⁰ Warto przypomnieć, że na temat obowiązku uczestniczenia w soborze powszechnym kan. 225 KPK postanawia: „nemini eorum qui Concilio interesse debent, licet ante discedere, quam Concilium sit rite absolutum, nisi a Concilii praeside cognita ac probata causa et impetrata abeundi licentia”.

D. Zastępcy członków Synodu Biskupiego

Instytucja zastępców znana jest w Kodeksie prawa kanonicznego w związku z działalnością Soboru powszechnego. Wezwani na Sobór, zgodnie z przepisem kan. 223 § 1, powinni przybyć na obrady osobiście. Jeżeli jednak nie mogą tego uczynić na skutek przeszkody, są obowiązani nie tylko usprawiedliwić swoją nieobecność, ale również wyznaczyć swego zastępcę, którym może być nawet jeden z Ojców Soboru. W takiej sytuacji nie korzysta on jednak z prawa podwójnego głosu. Jeżeli zastępcą nie jest Ojciec Soboru, wtedy uczestniczy tylko w publicznych sesjach i to bez prawa głosu. Po zakończeniu jednak Soboru podpisuje jego akta.¹⁴³

Ani motu proprio *Apostolica sollicitudo*, ani dwie pierwsze wersje Regulaminu Synodu nie przewidywały instytucji zastępców Ojców synodalnych. Już jednak w wykazach uczestników I Synodu Biskupów spotykamy nazwiska zastępców, którzy byli wybierani bądź to przez Konferencje Biskupie, bądź też przez Unie Przełożonych Generalnych. Nie była to jednak powszechna praktyka, a więc nie wszystkie Konferencje Biskupie wybrały zastępców.¹⁴⁴

Sytuacja prawna zastępców została uregulowana w trzeciej wersji Regulaminu Synodu.¹⁴⁵ Do pierwszej części Regulaminu wprowadzono w art. 6 nowy § 4: Konferencje Biskupie oraz Unia Przełożonych Generalnych, o których mowa w § 1 i 2 mają wybrać jednego lub dwóch uczestników-zastępców. Za aprobatą Papieża będą oni uczestniczyć w Synodzie tylko w tym wypadku, gdy nie będzie mógł być obecny uczestnik, którego zastępują.

Obecnie zatem Konferencje Biskupie i Unia Przełożonych Zakonnych mają obowiązek wybrać nie tylko członków, ale również zastępców. Już w tym punkcie zauważamy różnicę między przepisami dotyczącymi zastępstwa na Soborze i na Synodzie. Najpierw, w wypadku Synodu bierze się pod uwagę zastępstwo tylko

---

¹⁴¹ Wynika to wyraźnie z postanowienia zawartego w motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. XI: „Gdy sesja wypełni zadanie, dla którego Synod Biskupów został zwołany, tym samym ustaje skład osób tego Synodu”. (PPK, t. 1, z. 1, s. 161, n. 313).

¹⁴² Por. Wójcik W., bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 71(1968) s. 149.

¹⁴³ Kan. 224 KPK.

¹⁴⁴ Tak np. Konferencja Biskupia Italii, którą reprezentowało 4 członków Synodu nie wybrała żadnego zastępcy. Nie wszystkie też Konferencje wybierały zastępców w tej samej proporcji do liczby członków. Np. Francja na 5 członków miała tylko jednego zastępcę, a Kolumbia na 3 członków trzech zastępców. Unia Generalna Przełożonych wybrała 2 zastępców na 10 członków (Caprile G., dz. cyt. ss. 617—619).

¹⁴⁵ Ogłoszony reskryptem Urzędu dla Międzynarodowych Spraw Kościelnych w dniu 20 sierpnia 1971 roku (AAS 63/1971/702—704).

w odniesieniu do członków wybieranych,¹⁴⁶ podczas gdy na Soborze ma zastosowanie w odniesieniu do wszystkich członków. Na Synod wybiera się zastępców, a na Sobór wyznacza zastępcę osoba mająca przeszkodę. Wreszcie zastępców synodalnych ustanawia się niezależnie od tego, czy ktoś z wybranych uczestników będzie miał przeszkodę czy też nie.

Muszą zaistnieć dwie okoliczności, by któryś z zastępców synodalnych wziął udział w sesji, a więc stał się faktycznym członkiem Synodu. Po pierwsze musi mieć przeszkodę uczestnik, którego zastępuje. Ponadto wymagana jest aprobatą Papieża, co jest zgodne z ogólną zasadą Regulaminu Synodu, że Biskup Rzymski zatwierdza wybranych członków.

Po uzyskaniu zatwierdzenia papieskiego zastępca staje się pełnoprawnym członkiem Synodu. A więc i w tym punkcie sytuacja wygląda inaczej niż z zastępstwem na Soborze powszechnym.

Również w odniesieniu do zastępców synodalnych ma zastosowanie przepis o wygaśnięciu mandatu z chwilą zakończenia sesji synodalnej.¹⁴⁷

§ 2. Sekretariat Generalny Synodu

Sekretariat Generalny staje się obecnie ważnym organem w strukturze Synodu Biskupów. Wprawdzie dwie pierwsze wersje Regulaminu wspominały o Sekretariacie Generalnym,¹⁴⁸ jednak nic konkretnego na ten temat nie stanowiły, omawiając tylko szeroko zadania Sekretarza Generalnego. Dopiero trzecia wersja Regulaminu wprowadza na tym odcinku zasadniczą zmianę.¹⁴⁹ Wskazuje już na to sama zmiana tytułu rozdziału VII części pierwszej. Zamiast dotychczasowego tytułu: „Sekretarz Stały czyli Generalny”, obecny tytuł brzmi: „Sekretariat Generalny Synodu

¹⁴⁶ W związku z I Synodem Biskupów przewidziany był jeden zastępca wśród osób uczestniczących na mocy prawa: mianowicie kard. Maksymosa IV, patriarchę melchickiego zastępował radca patriarchalny. (por. Caprile G., dz. cyt., s. 611).

¹⁴⁷ Zgodnie z postanowieniem motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. XI (PPK, t. I, z. 1, s. 161, n. 313).

¹⁴⁸ Art. 12 stwierdzał, że Sekretarz Generalny kieruje Sekretariatem Generalnym (PPK, t. II, z. 1, s. 256, n. 2178, § 2), a art. 33, § 3, 1° zarządzał, że wszyscy, którzy prosili o udział w dyskusji, chociażby nie przemawiali, składają swoje uwagi na piśmie w Sekretariacie generalnym (j.w., s. 270, n. 2235). Motu proprio *Apostolica sollicitudo* nie czyni żadnej wzmianki na temat Sekretariatu generalnego.

¹⁴⁹ III wersja Regulaminu została ogłoszona przez Urząd dla Międzynarodowych Spraw Kościelnych, pt.: Zmiany w odnowionym i poszerzonym Regulaminie Synodu Biskupów (Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus nonnullis addimentis perficitur) w dniu 20 sierpnia 1971 roku: AAS 63/1971/702—704.

Biskupów". Funkcja Sekretarza Generalnego jest omówiona jako część składowa Sekretariatu Generalnego. Można zatem śmiało powiedzieć, że Sekretariat Generalny jest nowym organem i stanowi ważny etap na drodze przekształcania Synodu w instytucję działającą permanentnie. Potwierdza to sam Regulamin, skoro postanawia: „Sekretariat Generalny Synodu Biskupów jest instytucją stałą służącą Synodowi. Spełnia on zadanie łącznika między poszczególnymi sesjami Synodu”.¹⁵⁰

Sekretariat Generalny składa się z Sekretarza Generalnego oraz z Rady Sekretariatu.¹⁵¹

1) Sekretarz Generalny i jego pomocnicy

Funkcja Sekretarza Generalnego¹⁵² ma charakter raczej wykonawczy i techniczny.¹⁵³ Podobnie jak Przewodniczący delegowany, również Sekretarz Generalny otrzymuje nominację od Papieża i spełnia swoją funkcję w całkowitej od Niego zależności. Stąd głównym zadaniem Sekretarza jest wypełnianie poleceń Papieża i informowanie Go o wszystkim co dotyczy Synodu Biskupów.¹⁵⁴ Spełnia zatem w tym wypadku rolę łącznika między Synodem i Papieżem. Ta rola ma ściśle powiązanie z działalnością Przewodniczącego delegowanego. Omawiając dalsze uprawnienia Sekretarza nadarzy się również okazja uwypuklenia wspomnianego powiązania.

Sekretarz Generalny uczestniczy w sesjach Synodu, kieruje funkcjami Sekretariatu i podpisuje jego akta.¹⁵⁵ Z faktu uczestniczenia w sesjach Synodu nie wynika wcale, że Sekretarz staje się tym samym członkiem danej sesji.¹⁵⁶

Trzecia wersja Regulaminu precyzuje dwa rodzaje zadań Sekretarza generalnego. Jedne są związane z sesjami synodalnymi, a drugie z Sekretariatem generalnym.

1° Przygotowanie porządku obrad każdej sesji Synodu z obo-

¹⁵⁰ Regulamin Synodu (III wersja), art. 11, § 1.

¹⁵¹ J.w., § 2.

¹⁵² W pierwszej i drugiej wersji Regulaminu Synodu używa się określenia: Sekretarz stały czyli Generalny (Secretarius Perpetuus seu Generalis). Natomiast w trzeciej wersji pomija się przymiotnik stały (perpetuus).

¹⁵³ Por. Rubin Wł. bp, *Synod Biskupów*, Ateneum Kapłańskie 71/1968/135.

¹⁵⁴ Regulamin Synodu (III wersja), art. 12, §§ 1 i 2.

¹⁵⁵ Regulamin Synodu (III wersja), art. 12, § 3.

¹⁵⁶ Wśród członków pierwszej sesji Synodu Biskupów mianowanych przez Papieża, figuruje również Biskup Władysław Rubin — Sekretarz Generalny Synodu (por. Caprile G., dz. cyt., s. 620). A więc członkiem Synodu został mianowany przez Ojca św.

wiązkiem przedstawienia Papieżowi spraw, jakie mają być rozpatrywane i wykazu uczestników potrzebujących zatwierdzenia.¹⁵⁷

Przygotowanie porządku obrad staje się zadaniem coraz bardziej pracochłonnym, ponieważ wymaga nieraz przestudiowania obszernego materiału nadesłanego przez Konferencje Episkopatu i Synody Kościołów wschodnich. Nic przeto dziwnego, że na tym odcinku Sekretarz jest wspierany przez Radę Sekretariatu, o czym niżej będzie mowa. Ponieważ Sekretarz przedstawia Papieżowi listę uczestników wymagających zatwierdzenia, dlatego — jak to już było zaznaczane — przewodniczący Konferencji Biskupich i Unii przełożonych generalnych przesyłają właśnie Sekretarzowi nazwiska osób wybranych na członków Synodu.

2° **Przesyłanie** z polecenia Papieża listów zwołujących oraz porządku obrad każdej sesji Synodu, jak również dokumentów, instrukcji i wiadomości dotyczących danej sesji.¹⁵⁸

Gdy chodzi o listy zwołujące, to Sekretarz działa w ścisłym powiązaniu z Przewodniczącym Delegowanym, któremu Regulamin przyznaje w tej materii również pewne prerogatywy.¹⁵⁹

3° **Podawanie do wiadomości wszystkim zainteresowanym** nazwisk członków mianowanych według uznania przez Papieża, a także zawiadamianie o nominacji sekretarza specjalnego danej sesji, dokonanej przez Papieża.¹⁶⁰

4° **Przesyłanie dokładnego sprawozdania** z każdej sesji: kardynałom przewodniczącym Dykasterij Kurii Rzymskiej, Patriarchom, arcybiskupom większym i metropolitom poza patriarchatami katolickich kościołów Wschodnich, Przewodniczącym Konferencji Biskupich, jak również przewodniczącemu Unii przełożonych generalnych.¹⁶¹ Wspólnym zaś obowiązkiem Przewodniczącego Delegowanego i Sekretarza Generalnego jest przedstawienie takiego sprawozdania Papieżowi.¹⁶²

5° **Wykonywanie poleceń Synodu Biskupów.**¹⁶³ Z tego wynika, że Sekretarz Generalny jest również do dyspozycji Ojców na poszczególnych sesjach. Nie oznacza to jednak zależności od Synodu, ponieważ — zgodnie z tym, co było już stwierdzone — pozostaje on w całkowitej zależności od Papieża.

W zakresie drugiego zadania, do Sekretarza Generalnego należy:

¹⁵⁷ Regulamin Synodu (III wersja), art. 12, § 5, 4°.

¹⁵⁸ J.w., art. 12, § 5, 1°.

¹⁵⁹ Por. Regulamin Synodu (II wersja), art. 17, §§ 1—3 (PPK, t. II, z. 1, s. 261, nn. 2198—2200).

¹⁶⁰ Regulamin Synodu (II wersja), art. 12, § 5, 2°.

¹⁶¹ J.w., art. 12, § 5, 5°.

¹⁶² Por. Regulamin Synodu (III wersja), art. 41 (PPK, t. II, z. 1, s. 274, n. 2254).

¹⁶³ Regulamin Synodu (III wersja), art. 12, § 5, 6°.

1° **Przygotowywanie i popieranie** prac Rady Sekretariatu, jak również przewodniczenie posiedzeniom Rady.¹⁶⁴

2° **Informowanie Papieża na temat** prac podjętych przez Radę Sekretariatu.¹⁶⁵

3° **Zbieranie, porządkowanie i przechowywanie** akt oraz dokumentów.¹⁶⁶ To zadanie związane jest — jak się wydaje — zarówno z działalnością sesji synodalnych jak i Rady Sekretariatu.

Sekretarzowi Generalnemu przysługują także pewne uprawnienia. Mianuje on mianowicie swoich pomocników. Czyni to za aprobatą Papieża. Pomocnicy są zależni od Sekretarza. Wybiera ich spośród godnych i odpowiednich osób kościelnych, odznaczających się wiedzą i roztropnością.¹⁶⁷

Wreszcie, gdy się to okaże potrzebne, Sekretarz Generalny może powołać — za aprobatą Papieża — biegłych w sprawach technicznych.¹⁶⁸

2) Rada Sekretariatu Generalnego

Rada Sekretariatu jest powoływana na zakończenie każdej sesji zwyczajnej Synodu.¹⁶⁹ Tym samym zostaje określona jej kadencja, która upływa z chwilą wyboru nowej Rady.¹⁷⁰

Skład osobowy Rady jest następujący: na piętnastu członków, z których składa się Rada, dwunastu wybiera Synod, a trzech mianuje Papież. Przy wyborze należy mieć na uwadze reprezentację biskupów całej kuli ziemskiej.¹⁷¹ Chociaż Regulamin mówi o reprezentacji biskupów, to jednak ma na uwadze także patriarchów, arcybiskupów i metropolitów wschodnich. Radę stanowią tylko członkowie wybierani i mianowani przez Papieża. Nie ma zatem członków z urzędu.

Wyboru dokonuje się przez głosowanie. W pierwszym głosowaniu wymagana jest większość absolutna biorących udział w głosowaniu. W drugim wystarcza większość względna, a w wypadku równości należy zachować przepis kan. 101, § 1, 1° KPK.¹⁷²

¹⁶⁴ J.w., art. 12, § 4.

¹⁶⁵ J.w., art. 12, § 5, 3°.

¹⁶⁶ J.w., art. 12, § 5, 7°.

¹⁶⁷ J.w., art. 12, §§ 6—7.

¹⁶⁸ J.w., art. 12, § 8.

¹⁶⁹ J.w., art. 13, § 1.

¹⁷⁰ Wskazuje na to również wyraźnie następująca dyspozycja: „Biskupi wybrani do Rady Sekretariatu pełnią swoją funkcję do czasu powołania nowej Rady na następnym synodzie generalnym”. (Regulamin Synodu (III wersja), art. 13, § 4).

¹⁷¹ Regulamin Synodu (III wersja), art. 13, § 2.

¹⁷² J.w., art. 13, § 3.

Zasadniczym zadaniem Rady jest świadczenie pomocy Sekretarzowi Generalnemu w następujących sprawach:

1° W studiowaniu materiału nadesłanego przez Synody Katolickich Kościołów Wschodnich i przez Konferencje Biskupie.

2° W podejmowaniu prac związanych z najbliższą sesją Synodu.

3° W udzielaniu rad gdy idzie o wprowadzenie w życie — z polecenia Papieża — tego co zostało określone przez Synod i uzyskało zatwierdzenie papieskie.

4° W wykonywaniu innych spraw powierzonych Sekretarzowi przez Papieża.¹⁷³

Posiedzenia Rady Sekretariatu są zwoływane przez Sekretarza Generalnego dwa razy w roku. Oprócz tych zwyczajnych zebrań Sekretarz może zwołać członków Rady ilekroć zdaniem Papieża wyda się to pożyteczne.¹⁷⁴

§ 3. Sekretarz Specjalny

Zgodnie z określeniem, Sekretarz specjalny wypełnia szczególną funkcję na sesjach Synodu. Jest to mianowicie osoba zorientowana w sprawie, nad którą ma obradować Synod. Stąd, gdy przewidziane są różne tematy mianuje się tylu Sekretarzy specjalnych, ile jest tematów.¹⁷⁵ W ten sposób zostaje określony podstawowy wymóg pod adresem osoby Sekretarza Specjalnego: biegłość w danej sprawie. Nominacja zarezerwowana jest Papieżowi.¹⁷⁶

Jeżeli zachodzi potrzeba, Ojciec św. mianuje pomocników Sekretarza specjalnego.¹⁷⁷

Zadania Sekretarza specjalnego wytycza przede wszystkim specyficzny charakter tej funkcji. Występuje zatem w roli eksperta. W tym zaś zakresie świadczy pomoc Przewodniczącemu delegowanemu, samej sesji i Sekretarzowi generalnemu w przygotowywaniu dokumentów i sprawozdań, w udzielaniu wyjaśnień i wiadomości tym, którzy o nie proszą oraz w sporządzaniu akt. Obowiązany jest wreszcie udzielić wyjaśnień na prośbę Ojców Synodu.¹⁷⁸

Urząd Sekretarza specjalnego ustaje z chwilą zakończenia sesji.¹⁷⁹

¹⁷³ J.w., art. 13, § 5, 4°.

¹⁷⁴ J.w., art. 13, § 6.

¹⁷⁵ Regulamin Synodu (II wersja), art. 14, § 2 (PPK, t. II, z. 1, s. 258, n. 2189).

¹⁷⁶ Podkreśla to wyraźnie art. 14, § 1 Regulaminu (II wersja): „Sekretarza specjalnego mianuje Papież dla poszczególnych sesji, na której rozpatruje się sprawę, w której jest on biegły.” (j.w., s. 258, n. 2188).

¹⁷⁷ Regulamin Synodu (wersja II), art. 14, § 1 (j.w.).

¹⁷⁸ Tamże, art. 15, § 1 (PPK, t. II, z. 1, s. 259, n. 2192).

¹⁷⁹ Tamże, art. 14, § 4 (j.w., n. 2191).

§ 4. Komisje Synodalne

Regulamin Synodu Biskupów przewiduje działalność dwóch Komisji: zażeń i studiów. Pierwsza jest powoływana na każdej sesji, natomiast ustanowienie drugiej zależy od okoliczności, o których później będzie mowa. Także i na tym odcinku mamy do odnotowania pewną ewolucję. Wprawdzie zarówno pierwsza jak i druga wersja Regulaminu Synodu przewidują obydwie Komisje, jednak gdy idzie o Komisję Studiów druga wersja znacznie poszerzyła treść wersji pierwszej.

1). Komisje studiów

Trzeba mówić o Komisjach studiów, ponieważ może być ich kilka.¹⁸⁰ Powołuje się je wtedy, gdy tematy rozpatrywane na sesji wymagają głębszego naświetlenia. W takiej sytuacji wolno Przewodniczącemu Delegowanemu ustanowić jedną lub więcej Komisji studiów. Musi jednak uzyskać zgodę Papieża. W skład Komisji wchodzi tylko uczestnicy danej sesji synodalnej.¹⁸¹

Tyle zarządzała na ten temat pierwsza wersja Regulaminu w art. 8 zatytułowanym: „Komisje studiów”.¹⁸² W następnej wersji powyższa treść stanowi zaledwie część paragrafu pierwszego. Określa się bowiem ponadto dokładniej zadanie Komisji, jak również ich skład personalny. Zapewne miały wpływ na te zmiany obrady I Synodu Biskupów.¹⁸³

---

¹⁸⁰ Już pierwsza wersja Regulaminu, mówiąc na ten temat, używa liczby mnogiej: „De Commissionibus studiorum constituendis” (art. 8; PPK, t. I, z. 1, s. 171, n. 336) z czego wynikało, że może być kilka Komisji. Znacznie wyraźniej mówi o tym wersja druga Regulaminu (por. art. 8, §§ 1—2; PPK, t. II, z. 1, s. 254, nn. 2168—2170).

¹⁸¹ „Jeżeli sprawa rozpatrywana na Synodzie wymaga głębszego naświetlenia, to jest rzeczą Przewodniczącego delegowanego powołać — za zgodą Papieża — spośród uczestników (Synodu) Komisje studiów”: art. 8, § 1, 1° Regulaminu Synodu (II wersja); PPK, t. II, z. 1, s. 254, n. 2168).

¹⁸² O Komisji studiów jest w I wersji Regulaminu ponadto mowa w części proceduralnej (art. 34), przy czym treść pokrywa się z tym, co na ten temat mówi II wersja Regulaminu w art. 37.

¹⁸³ Podczas I Synodu Biskupów stała się aktualna sprawa powołania Komisji studiów. Już w czasie dyskusji nad odnową Kodeksu Prawa Kanonicznego zgłoszono wniosek powołania Komisji celem dokładniejszego przestudiowania tej sprawy. (por. L'Osservatore Romano 107(1967), nr 229, 1). Nie doszło jednak do powołania tej Komisji. Jeszcze raz wystąpiono z podobnym wnioskiem przy rozpatrywaniu tematu związanego z nauką wiary. I wtedy właśnie Ojciec święty wyraził zgodę na powołanie Komisji studiów. Zgodnie z wyjaśnieniami do Regulaminu (Explicationes circa normas procedendi in primo coetu generali Synodi

Zasadniczym zadaniem każdej Komisji jest przestudiowanie treści przedstawionego już tekstu tematu bądź to w celu lepszego sformułowania go bądź też rozwiązania zasygnalizowanej trudności.¹⁸⁴ Obowiązki Komisji stają się bardziej zrozumiałe na tle podanej przez Regulamin procedury obrad synodalnych. Otóż na początku referent przedstawia Ojcom zapowiadany temat. Czasem już po tym wystąpieniu referenta może się okazać, że samo ujęcie tematu wymaga dalszego dopracowania. Stąd Ojcowie synodalni mogą wystąpić z wnioskiem powołania Komisji studiów. Ponadto po przedstawieniu tematu rozpoczyna się nad nim dyskusja, która tym bardziej może ujawnić konieczność pogłębienia dyskutowanej treści.

Komisja powinna przygotować odpowiednie wnioski, które przedstawia wyznaczony przez nią referent.¹⁸⁵

O ile Papież nie zadecyduje czego innego Komisje studiów składają się z dwunastu osób. Osiem spośród nich wybiera sesja, a cztery otrzymują nominację od Papieża.¹⁸⁶

Przy wyborze członków Komisji Regulamin (II wersja) nakazuje

Episcoporum), ogłoszonymi na początku sesji, Komisja miała się składać z 12 członków: 8 wybranych przez sesję i 4 mianowanych przez Papieża (n. 6). W pierwszym głosowaniu wymagana była bezwzględna większość głosów, w drugim zaś wystarczała względna większość. Pierwsze głosowanie odbyło się 11 października 1967 r. Nikt nie uzyskał wymaganej bezwzględnej większości (97 głosów). Następnego dnia odbyło się drugie głosowanie, w którym najwięcej głosów (140) uzyskał kard. F. Séper, który też został mianowany przez Papieża Przewodniczącym Komisji (por. Caprile G., dz. cyt., s. 78 i 225; Wójcik W., bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 71(1967)152).

¹⁸⁴ Regulamin Synodu (II wersja), art. 8, § 1, 2° (PPK, t. II, z. 1, s. 254, n. 2169). Na I Synodzie Biskupów tak określono zadanie Komisji studiów: „Commissio, ad ulterius examen peragendum circa „Opiniones periculosas hodiernas necnon etheismum” constituta, attente perspectis iis quae de argumento in hoc coetu animadversa sunt, eorum synthesim conficiat atque huic coetui enuntiat principia et proposita inde — praesertim ex maioritate Patrum qui locuti sunt — profluentia; de quibus principiis et propositis coetus, tempore statuendo, suam manifestet sententiam. „Pro hoc labore, ad normam art. 34 Ordinis et n. VI Explicationum, perficiendo Commissioni praefinitur tempus decem dierum ab eius constitutione”. (Caprile G., dz. cyt., s. 225). Warto zwrócić uwagę na to, że „Wyjaśnienia” do Regulaminu wyznaczyły Komisji termin 10 dni dla wykonania zleconego jej zadania.

¹⁸⁵ Regulamin Synodu (II wersja), art. 37, § 2, 1°. (PPK, t. II, z. 1, s. 272, n. 2245).

¹⁸⁶ Regulamin Synodu (II wersja), art. 8, § 2. (PPK, t. II, z. 1, s. 254, n. 2170). Pierwsza wersja Regulaminu nic nie stanowiła na temat liczby członków Komisji (por. art. 8: PPK, t. I, z. 1, s. 171, n. 336). Już jednak „Wyjaśnienia” do Regulaminu, ogłoszone na I sesji Synodu Biskupów przewidywały liczbę 12 członków: 8 wybieranych i 4 mianowanych przez Papieża (n. 6).

zachować przepis kan. 101 § 1, 1°.¹⁸⁷ Wynika z tego, że w pierwszym i drugim głosowaniu wymagana jest większość bezwzględna, a dopiero w trzecim wystarcza względna. W tym punkcie druga wersja Regulaminu wprowadziła zmianę do procedury jaka obowiązywała na I Synodzie Biskupów. Mianowicie bezwzględna większość głosów wymagana była tylko w pierwszym głosowaniu.¹⁸⁸

Na temat osób wybieranych Regulamin ponadto zarządza: na członków Komisji może być wybrany każdy z Ojców, z wyłączeniem wszakże Przewodniczącego delegowanego, Sekretarza Generalnego i Referenta dla sprawy, jaka ma być przekazana Komisji.¹⁸⁹ Wymaga się wreszcie, ażeby kandydaci na członków byli zorientowani, biegli w sprawie, którą mają naświetlić.¹⁹⁰

W Komisji studiów bierze udział Sekretarz specjalny, służąc pomocą w czasie dyskusji nad tematem, dla którego Komisja została ustanowiona.¹⁹¹ Jak to już poprzednio podkreślono, na Sekretarza specjalnego powołuje Papież osobę biegłą w sprawie nad którą ma debatować sesja synodalna. Stąd zrozumiały jest jego udział w Komisji studiów. Występuje on jednak nie tyle w charakterze formalnego członka, ile w roli biegłego doradcy.

Komisja ma swojego przewodniczącego i sekretarza. Przewodniczącego mianuje Papież spośród członków wybranych lub mianowanych. Natomiast Sekretarzem zostaje jeden z członków wybrany przez pozostałych.¹⁹²

Regulamin nie precyzuje bliżej sposobu w jaki Komisja studiów ma wykonać swoje zadanie. Wiadomą jest tylko rzeczą, że ma przygotować wniosek dla sesji synodalnej. Gdy tego dokona, wyznacza referenta dla przedstawienia sprawy Synodowi.¹⁹³ Po wykonaniu wspomnianego zadania kończy swoje prace. Regulamin nic nie wspomina o tym, by sprawa mogła wrócić jeszcze raz do tej samej Komisji studiów.¹⁹⁴

2). Komisja Zażaleń

Niewiele można powiedzieć na temat Komisji Zażaleń. Zarówno bowiem pierwsza jak i druga wersja Regulaminu mówią jedynie

¹⁸⁷ Regulamin Synodu (II wersja), art. 9, 1°. (PPK, t. II, z. 1, s. 255, n. 2171).

¹⁸⁸ Explicationes circa normas procedendi..., n. 6 (Caprile G., dz. cyt., s. 78).

¹⁸⁹ Regulamin Synodu (II wersja), art. 9, 3° (PPK, t. II, z. 1, s. 255 n. 2173).

¹⁹⁰ Tamże, art. 8, § 2 (j.w., s. 254, n. 2170).

¹⁹¹ Tamże, art. 9, 5° (j.w., s. 255, n. 2175).

¹⁹² Tamże, art. 9, 2° (j.w., s. 255, n. 2172).

¹⁹³ Tamże, art. 37, § 3, 2° (j.w., s. 272, n. 2245).

¹⁹⁴ Ma tu zastosowanie norma XI Motu proprio Apostolicarum sollicitudinum.

o konieczności powołania tego rodzaju Komisji i wytyczają ramowo jej zadania: „Na początku każdej sesji ustanawia Ojciec św. Komisję złożoną z trzech członków, do której należy dokładne badanie zgłoszonych zażeń i przedstawianie ich Papieżowi”.¹⁹⁵

III. Sprawy proceduralne

Regulamin Synodu zawiera również dyspozycje określające przebieg poszczególnych sesji. Chronologicznie rzecz biorąc pewne czynności przygotowują Synod, inne stanowią część składową prac sesji.

§ 1. Przygotowanie tematu obrad sesji

Wprawdzie tylko do Papieża należy określenie tematów, jakie mają być rozpatrywane na Synodzie, jednak tym samym nie wyklucza się wcale innych osób od możliwości zabierania głosu w tej sprawie. Jak już było zaznaczone powołanie Sekretariatu generalnego zostało podyktowane przede wszystkim koniecznością uporządkowania materiału nadsyłanego przez Synody wschodnie i Konferencje Biskupie.

Sekretarz generalny przedstawia Papieżowi do zatwierdzenia sprecyzowane już tematy¹⁹⁶, ma to miejsce jeszcze przed oficjalnym zwołaniem Synodu. W piśmie bowiem zwołującym podane są tematy już zatwierdzone przez Ojca św. Zanim jednak staną się one przedmiotem obrad Synodu muszą być przedyskutowane przez każdą Konferencję Episkopatu lub zebranie biskupów obrządku wschodniego¹⁹⁷.

Z tej właśnie racji „tematy, jakie mają być rozpatrywane na sesji Synodu przesyła się — o ile to możliwe — na sześć miesięcy przed rozpoczęciem sesji, tak by dać czas na zwołanie Konferencji Biskupich w celu wyrażenia przez nich opinii”¹⁹⁸. Jest obowiązkiem Sekretarza Generalnego zatroszczyć się o przesłanie tych tematów¹⁹⁹. Regulamin nie określa bliżej komu należy je przesłać. Zapewne tematy otrzymuje Przewodniczący Konferencji.

„gdy sesja wypełni zadanie..., tym samym ustają: czy układ osób tego Synodu, czy też urzędy i obowiązki...” (PPK, t. I, z. 1, s. 161, n. 313).

¹⁹⁵ Regulamin Synodu (II wersja), art. 10. (PPK, t. II, z. 1, s. 255—256, n. 2176).

¹⁹⁶ Por. Regulamin Synodu (II wersja), art. 12, § 3, 3° (j.w., s. 257, n. 2181).

¹⁹⁷ Tamże, art. 23, § 1. (j.w., s. 264, n. 2209).

¹⁹⁸ Regulamin Synodu (II wersja), art. 22, § 2 (PPK, t. II, z. 1, s. 263, n. 2208).

¹⁹⁹ „Wszystkie akta i dokumenty są zbierane i rozsyłane przez Sekretarza Generalnego” Regulamin Synodu, (wersja II), art. 22, § 1; PPK, t. II, z. 1, s. 263, n. 2207).

Z takiego postawienia sprawy jasno wynika, że zatwierdzenie papieskie dotyczy przede wszystkim określenia samych tematów, nie zaś bliższego precyzowania ich treści²⁰⁰. Właśnie Konferencje Biskupie mają możliwość wypełnienia treścią zapowiedzianych tematów.

Gdy idzie o sposób wyrażenia opinii, to Regulamin postanawia: „każdy Episkopat wyrazi własną wspólną opinię w sposób jaki uzna za bardziej odpowiedni. Tę właśnie opinię przedstawiają na sesji Synodu wyznaczeni na nią członkowie”²⁰¹.

Pożyteczną będzie rzeczą zilustrować praktycznie zastosowanie powyższych dyspozycji w odniesieniu do I Synodu Biskupów. Pięć przewidzianych na nim tematów podano do wiadomości pismem z dnia 29 marca 1967 r., a więc dokładnie na sześć miesięcy przed rozpoczęciem sesji²⁰². Poszczególne Episkopaty zastosowały jednak różną metodę, gdy chodzi o przeanalizowanie zapowiedzianych tematów²⁰³. Odpowiedzi przygotowane przez Konferencje Biskupie, poszczególnych biskupów lub przez Unię Rzymską przełożonych generalnych²⁰⁴, napływały do Sekretariatu Generalnego²⁰⁵. Tutaj analizowano dokładnie nadesłany materiał. Równolegle jednak z pracą biskupów rozproszonych po świecie trwały również prace przygotowawcze w Rzymie²⁰⁶.

Dla przedstawienia Ojcom Synodu poszczególnych tematów jest powoływany specjalny Referent. Wyznacza go Papież przy zwoły-

²⁰⁰ Tematy przesłane Konferencjom Biskupim w związku z I Synodem posiadały, oprócz ogólnego sformułowania tematu, najwyżej kilka zdań wprowadzających w dany temat: np. Liturgia (Sacra Liturgia): normy i zasady, jakie winny regulować wprowadzanie w życie Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*, w odniesieniu do „Ordo Missae”, sakramentów i brewiarza (por. Caprile G., dz. cyt., s. 38).

²⁰¹ Regulamin Synodu (II wersja), art. 23, § 2. (PPK, t. II, z. 1, s. 264, n. 2210).

²⁰² Caprile G., dz. cyt., s. 38.

²⁰³ Tak np. Episkopat kanadyjski dla rozpatrzenia tych tematów antycypował specjalnie doroczną Konferencję plenarną. Wspólne spotkania biskupów odbyły się również w Meksyku, Afryce Wschodniej, w NRF, Jugosławii, Brazylii i innych krajach. We Francji zebrali się biskupi na nadzwyczajnej sesji plenarnej w dniach 16—17 maja 1967 r. W innych znowu krajach rozesłano poszczególnym biskupom specjalne pisma, z prośbą o nadesłanie spostrzeżeń i uwag. Tak było m. in. w Italii i USA. Przynajmniej niektóre episkopaty przestudiowały uwagi nadesłane przez biskupów i udzieliły swym przedstawicielom wysłanym na Synod szczegółowych instrukcji (por. Caprile G., dz. cyt. s. 44; Wójcik W., bp, art. cyt., *Ateneum Kapłańskie*, 71 (1968) 153).

²⁰⁴ Por. Caprile G., dz. cyt., s. 45.

²⁰⁵ Zgodnie bowiem z zasadą ogólną wyrażoną w Regulaminie Synodu (wersja II, art. 22, § 1) wszystkie akta i dokumenty są zbierane i rozsyłane przez Sekretarza generalnego. (PPK, t. II, z. 1, s. 263, n. 2207).

²⁰⁶ Gdy idzie o prace przygotowawcze do I Synodu Biskupów por. Caprile G., dz. cyt., ss. 40—42.

waniu każdej sesji. Służy mu pomocą Sekretarz specjalny²⁰⁷. Tekst przygotowanej w tym celu relacji winien być przesłany przynajmniej na 30 dni przed rozpoczęciem sesji Sekretarzowi Generalnemu, który zatroszczy się o przygotowanie odpisów dla uczestników²⁰⁸.

§ 2. Zwołanie i przebieg Synodu

Synod Biskupów jest zwoływany przez Papieża w stosownym czasie i w odpowiedni sposób. Natomiast przewodniczący Delegowany podaje do wiadomości dzień i godzinę najbliższej kongregacji oraz temat tego spotkania²⁰⁹. Regulamin jedynie pośrednio określa na jaki czas przed rozpoczęciem sesji zapowiada Papież jej zwołanie. Jak już bowiem było zaznaczone tematy przewidziane na Synodzie przesyła się wedle możliwości na 6 miesięcy przed rozpoczęciem sesji. Jasną jest rzeczą, że Synod jest zwoływany z reguły przed tym terminem.

Po zapowiedzeniu Synodu ma miejsce wybór członków oraz nominacje papieskie.

Sesja Synodu rozpoczyna się Mszą św. i uroczystym śpiewem hymnu „O Stworzycielu Duchu przyjdź”²¹⁰. Nie jest natomiast przewidziana Msza św., ani intronizacja Ewangelii na początku poszczególnych kongregacji synodalnych. W tym punkcie dostrzegamy różnicę między Synodem i Soborem.

Na kongregacje sesji uczestnicy, którym to przysługuje, przydziewają strój przepisany przez Piusa X, bez szaty zwierzchniej. Pozostali członkowie wkładają własny strój publiczny²¹¹.

Przy ustalaniu pierwszeństwa należy zachować kan. 106, 3° KPK i kan. 37, 3° osobowego prawa wschodniego²¹².

Zgodnie z art. 20 Regulaminu, uczestnicy obowiązani są do zachowania tajemnicy²¹³. Przewidziany jest natomiast specjalny zespół do rozpowszechniania wiadomości dotyczących Synodu²¹⁴.

²⁰⁷ Regulamin Synodu (II wersja), art. 30: „Relatio, qua quaestio in Synodo agenda exponitur, collustratur et enucleatur, ab illo Episcopo paratur, cui Summus Pontifex, cum coetus quilibet convocatur, hoc munus conuerit (§ 1). Relatori praesto esse debet Secretarius Specialis”. (§ 2; PPK, t. II, z. 1, ss. 267—268, nn. 2223—2224).

²⁰⁸ Tamże, art. 31. (PPK, t. II, z. 1, s. 268, n. 2225).

²⁰⁹ Por. Regulamin Synodu (II wersja), art. 1, 1°; 17, §§ 1—2. (PPK, t. II, z. 1, ss. 246 i 261, nn. 2146 i 2198—2199).

²¹⁰ Regulamin Synodu (II wersja), art. 29, § 1. (j.w., s. 267, n. 2221).

²¹¹ Tamże, art. 18. (j.w., s. 262, n. 2202).

²¹² Tamże, art. 19, § 1. (j.w., s. 262, n. 2203). „Jeżeli przypadkiem uczestnik zajmie miejsce poza ustaloną kolejnością, ewentualnie zabierze głos, czy dokona innych aktów, nie nabywa przez to żadnego prawa, ani też nie ogranicza niczyjego prawa” (§ 2; PPK, t. II, z. 1, s. 262, n. 2204).

²¹³ „Zachowując w mocy przepis art. 16, wszyscy uczestnicy Synodu

Na posiedzeniach Synodu i przy sporządzaniu akt używa się języka łacińskiego²¹⁶.

Debata nad poszczególnymi tematami ma przebieg następujący. Przewodniczący zapowiada temat i wzywa Referenta, który przedstawia ogólnie i wyjaśnia przygotowaną już wcześniej i rozdaną Ojcom relację²¹⁶.

Po zreferowaniu sprawy może się wyłonić konieczność podjęcia dyskusji w mniejszych zespołach²¹⁷. Po zakończeniu dyskusji w zespołach i przedstawieniu uzgodnionej opinii, ewentualnie bezpośrednio po relacji referenta, rozpoczyna się dyskusja na sesji. Przewodzi ją przewodniczący delegowany. Pierwszeństwo mają ci Ojcowie, którzy zabierają głos w imieniu Konferencji Biskupich. Jeżeli do głosu zapisało się wiele osób, przewodniczący delegowany może zebrać je pod swoim przewodnictwem w oddzielnych zespołach dla uzgodnienia wspólnej opinii. Wszyscy jednak zapisani składają swoje uwagi na piśmie, chociażby nawet nie przemawiali²¹⁸. Uczestnicy Synodu, słuchając tych wystąpień mogą prosić przewodniczącego o zabranie głosu na temat usłyszanych wypowiedzi²¹⁹. Po

---

związani są tajemnicą, w odniesieniu do tego, co dotyczy czy to czynności przygotowawczych, czy też prac samej sesji, czy zwłaszcza wypowiedzi uczestników, głosowań, decyzji i konkluzji sesji". (PPK, t. II, z. 1, ss. 262—263, n. 2205).

²¹⁴ Regulamin Synodu (II wersja), art. 16: „Dla udzielania wiadomości na temat zebrań i działalności Synodu powołuje się specjalny zespół, składający się z Sekretarza Generalnego. Przewodniczącego Papieskiej Komisji społecznych środków przekazu, dwóch Ojców synodalnych, wyznaczonych przez Przewodniczącego delegowanego i z Sekretarza Specjalnego (§ 1). Sekretarzem tego zespołu będzie Dyrektor Papieskiego Biura Informacji (§ 2). Zadaniem tego zespołu jest określanie — za aprobatą Przewodniczącego delegowanego — treści i sposobu w jaki będą publikowane wiadomości (§ 3). Ojcowie synodalni wyznaczeni przez Przewodniczącego delegowanego będą odbywali kilkakrotnie spotkania z dziennikarzami odnośnie poszczególnych tematów (§ 4), (PPK, t. II, z. 1, s. 260, nn. 2194—2197).

²¹⁵ Regulamin Synodu (II wersja), art. 21 (j.w., s. 263, n. 2206).

²¹⁶ Tamże, art. 33 (j.w., ss. 268—269, n. 2227).

²¹⁷ „Jeżeli po zreferowaniu sprawy, Przewodniczący uzna to za wskazane, może zdecydować o kontynuowaniu dyskusji w mniejszych zespołach. W tych zespołach zorganizowanych według grup językowych, Ojcowie synodalni wybierają swego kierownika. Po zakończeniu dyskusji nad danym tematem powierzają jednemu z Ojców zadanie zreferowania ich opinii na kongregacji generalnej” (Regulamin Synodu, (II wersja), art. 34; PPK, t. II, z. 1, s. 269, n. 2228).

²¹⁸ Regulamin Synodu (II wersja), art. 35. (PPK, t. II, z. 1, ss. 269—270, nn. 2229—2236). Cytowany tu artykuł nakazuje, by przemawiający (§ 3, 2°). Wyjaśnienia do Regulaminu Synodu podane w związku z I Synodem Biskupów (n. 3) upraszają Ojców, by nie przekraczali 10 minut, gdy przedstawiają własne stanowisko oraz 5 minut w wypadku odpowiedzi. (Caprile G., dz. cyt., s. 77).

²¹⁹ Regulamin Synodu (II wersja), art. 36, §§ 1—2. (PPK, t. II, z. 1, s. 271, nn. 2237—2238).

zakończeniu dyskusji przedstawiane są opinie przygotowane już wcześniej na Konferencjach Episkopatu ²²⁰.

Gdy z woli Papieża ma być przeprowadzone głosowanie, to następuje w tym właśnie miejscu. A więc głosowanie nad przedstawionym i przedyskutowanym już tematem uzależnione jest od decyzji Ojca św. ²²¹ W takim głosowaniu aprobeuje się pewne wnioski.

W wypadku przeprowadzania głosowania obowiązują normy przepisane w Regulaminie. Gdy idzie o zaaprobowanie schematu w całości lub części, głosy można wyrażać w następujących formułach: „Zgadzam się”, „nie zgadzam się” lub „zgadzam się z zastrzeżeniem”. Przy zatwierdzaniu poprawek oraz w innych głosowaniach możliwe są tylko dwie formuły: „zgadzam się” i „nie zgadzam się”. W wypadku oddawania głosu z zastrzeżeniem, należy samo zastrzeżenie dokładnie sprecyzować na piśmie. W zasadzie głosowanie odbywa się przy pomocy kartek. Przewodniczący może jednak zarządzić inny sposób głosowania, np. przez powstanie lub podniesienie ręki ²²².

Dla uzyskania większości w przyjęciu czegoś, wymaga się kwalifikowanej większości dwóch trzecich uczestników biorących udział w głosowaniu. Przy odrzucaniu czegoś wymagana jest większość absolutna głosujących. Także w sprawach porządkowych potrzebna jest większość absolutna obecnych na danej kongregacji uczestników ²²³.

Sesję kończy się Mszą św. i uroczystym śpiewem hymnu: „Ciebie Boga” ²²⁴.

Po zakończeniu wszystkich prac, Sekretarz Generalny, korzystając z pomocy Sekretarza specjalnego przygotowuje sprawozdanie. Zawiera ono omówienie prac podjętych odnośnie do rozpracowywanych tematów oraz wnioski wyciągnięte przez uczestników. Przewodniczący delegowany i Sekretarz Generalny przedstawiają Papieżowi powyższe sprawozdanie ²²⁵.

IV. Synod a kolegialność Biskupów

Już dotychczasowe rozważania pozwoliły zorientować się — przynajmniej ogólnie — że Synod jest formą działania kolegialnego

²²⁰ Tamże, art. 38, § 1. (j.w., s. 272, n. 2247).

²²¹ Por. Regulamin Synodu (II wersja), art. 24 i 38, § 2. (PPK, t. II, z. 1, ss. 264—273, nn. 2212—2248).

²²² Regulamin Synodu (II wersja), art. 25, §§ 1—3. (PPK, t. II, z. 1, s. 265, nn. 2213—2215).

²²³ Tamże, art. 226, §§ 1—3. (j.w., ss. 265—266, nn. 2216—2218).

²²⁴ Tamże, art. 29, § 2 (j.w., s. 267, n. 2222).

²²⁵ Tamże, art. 40—41. (j.w., ss. 273—274, nn. 2253—2254).

biskupów. Obecnie zatem idzie głównie o bliższe sprecyzowanie tej nowej formy kolegalności.

Termin kolegalność zyskał w języku polskim prawo obywatelstwa. Wprawdzie Sobór nie użył bezpośrednio tego słowa, jednak zawiera takie sformułowania, które słusznie oddajemy na język polski przy pomocy wspomnianego terminu²²⁶. Wypada tu przypomnieć, że „kolegalność” została zarezerwowana przez Ojców Soboru tylko dla wspólnego działania biskupów.

Kolegalność jest pojęciem ogólnym, obejmującym wszelką formę działania zespołowego, które ma swoje źródło we wspólnej odpowiedzialności. Tak więc w tym pojęciu mieści się sam termin „Kolegium” i nawet te formy działania wspólnego, które w odniesieniu do biskupów nie wypełniają wszystkich warunków wymaganych do zaistnienia kwalifikowanego aktu kolegalnego, o jakim jest mowa w Konstytucji *Lumen gentium*²²⁷.

Przystępując do bliższego precyzowania formy działania kolegalnego biskupów za pośrednictwem Synodu, trzeba koniecznie odróżnić dwie sytuacje. Należy najpierw podjąć próbę ustalenia czym jest już obecnie Synod Biskupów w aspekcie kolegalności, a potem dopiero wysunąć pewne przewidywania czy sugestie na temat czym ewentualnie może się stać Synod w przyszłości²²⁸. W tym drugim wypadku będzie szło zwłaszcza o to, czy Synod może się przekształcić w Sobór powszechny i przejąć jego funkcje.

Odpowiadając zaś na pytanie czym jest obecnie Synod trzeba sięgnąć przede wszystkim do dokumentów, które powołały go do istnienia i określiły jego zadania oraz strukturę, a także do papieskich wypowiedzi na ten temat, zwłaszcza z okazji odbytych do tej pory sesji synodalnych.

§ 1. Natura i zadania Synodu Biskupów w świetle M. p. *Apostolica sollicitudo*

Papież Paweł VI powołując do istnienia Synod Biskupów musiał określić również jego naturę. Uczynił to głównie w pierwszej normie motu proprio *Apostolica sollicitudo*: Synod Biskupów, przez

---

²²⁶ Konstytucja *Lumen gentium*, mówiąc o soborach zaznacza, że wyrażają one „rationem collegialem” episkopatu. (n. 22, 1). To właśnie sformułowanie zostało słusznie przetłumaczone w polskim oficjalnym wydaniu dokumentów soborowych przy pomocy słowa „kolegalność” (por. wyd. Pallotinum, tekst łac.-pol., s. 183).

²²⁷ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, n. 22.

²²⁸ Wydaje się ważne to rozróżnienie. Wielu autorów piszących na temat Synodu Biskupów chciałoby już obecnie widzieć w nim instytucję, w której w sposób pełny wyraża się działanie Kolegium biskupiego. Tymczasem — podobnie zresztą jak w wypadku wszystkich innych instytucji, które powstawały w Kościele — nie od razu przybrał on doskonałą już formę.

który biskupi dobrani z różnych stron świata świadczą najwyższemu Pasterzowi Kościoła wydatną pomoc, w ten sposób zostaje ustanowiony, aby był: a) centralną instytucją kościelną; b) będącą przedstawicielem całego Episkopatu katolickiego; c) z natury swojej instytucją trwałą; d) co do struktury periodycznie oraz okazynie wypełniającą swoje zadanie.

Jest zatem Synod Biskupów najpierw **instytucją kościelną**. Przyznaje się mu osobowość prawną w Kościele²²⁹. Ta osoba moralna ma charakter instytucji centralnej zarówno dlatego, że jest powołana przy Stolicy Apostolskiej, jak i z tej racji, że różni się od podobnych instytucji partykularnych obejmujących swym zasięgiem tylko pewien kraj czy region.

Synod Biskupów jest „**przedstawicielem całego Episkopatu katolickiego**”. Niektórzy z kanonistów podkreślają, że dokument papieski w sposób zamierzony nie używał tu określenia „kolegium biskupów”. Z tego zaś wynikałoby niedwuznacznie, że ojcowie synodalni nie mogą być uważani za prawdziwych i prawnych przedstawicieli kolegium, lecz są jedynie zwykłymi delegatami Konferencji Biskupich²³⁰. Słusznie wszakże skrytykowano taki wniosek jako pozbawiony podstaw²³¹. Berutti Ch., interpretując ten właśnie fragment papieskiego dokumentu zauważa, że czynności Synodu Biskupów mają charakter kolegialny, ponieważ biskupi są wzywani do podjęcia działania kolegialnego po myśli numeru 22 Konstytucji **Lumen gentium**²³².

Motu proprio zdecydowanie podkreśla, że **Synod jest instytucją trwałą**. Oczywiście ten przymiot nie oznacza działania ciągłego, lecz przede wszystkim trwałość samej instytucji. Synod jako taki zbiera się periodycznie. Są jednak pewne funkcje, związane z Synodem, które mają charakter trwały. Dwie pierwsze wersje Regulaminu z trwałych funkcji przewidywały jedynie urząd Sekretarza Gene-

²²⁹ Por. Berutti Ch., dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus*, 90(1965)536, Bertrams W., *Commentarium in Litt. Ap. Apostolica sollicitudo*, *Periodica*, 55(1966)118; Wójcik W. bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, *Ateneum Kapiańskie*, 71(1968)145; Sołtyszewski S., *Synod Biskupów*, *Prawo Kanoniczne*, 9(1966)292.

²³⁰ Takie stanowisko wyrażają m. in. J. Neumann i B. Kloppenburg. (por. Antón A., *Synodus episcoporum partes agens totius cath. Episcopatus*, *Periodica*, 57(1968)509).

²³¹ Samo przecież motu proprio *Apostolica sollicitudo* wyraźnie podkreśla, że przez Synod pragnie dać możność wszystkim biskupom „w sposób bardziej widoczny i skuteczny uczestniczenia w trosce o Kościół powszechny” (PPK, t. I, z. 1, s. 154, n. 299). Jeszcze wyraźniej czyni to dekret soborowy *Christus Dominus* (który został ogłoszony już po wydaniu m.p. *Apostolica sollicitudo*): „Synodus Episcoporum appellatur, quae quidem utpote totius catholici Episcopatus partes agnes, simul significat... (n. 5).

²³² Berutti Ch., dz. cyt., *Monitor ecclesiasticus* 90(1965)536.

ralnego. Trzecia wersja wprowadziła stały Sekretariat, spełniający obecnie przede wszystkim rolę łącznika między poszczególnymi sesjami Synodu Biskupów.

Określając naturę Synodu należy koniecznie zorientować się, **jakie zadania zostały wyznaczone tej instytucji**. Motu proprio *Apostolica sollicitudo* precyzuje je w następującej formie: „ogólnymi zadaniami Synodu jest: a) podtrzymywanie ścisłej więzi i żywej współpracy między Papieżem a biskupami całego świata; b) troszczenie się, aby osiągnięto bezpośrednią i prawdziwą znajomość spraw i okoliczności rzeczy dotyczących wewnętrznego życia Kościoła i jego działalności w dzisiejszym świecie; c) doprowadzenie do łatwiejszego uzgodnienia opinii, przynajmniej co do istotnych punktów nauki i co do sposobu postępowania w życiu Kościoła”²³³.

Oprócz tych zadań ogólnych wskazano także **zadania specjalne i bliższe**: a) przekazywanie nawzajem odpowiednich informacji; b) zgłaszanie wniosków odnośnie do spraw, dla których w poszczególnych wypadkach będzie zwoływany Synod²³⁴.

Mając na uwadze powyższe dyspozycje trzeba powiedzieć, że Synod nie został powołany w pierwszym rzędzie dla sprawowania najwyższej władzy w Kościele. Stąd dostrzegamy dużą różnicę między tym, co tutaj się mówi na temat Synodu Biskupów, a stwierdzeniami prawnymi dotyczącymi Soboru powszechnego. Na temat tego ostatniego kan. 228 § 1 stwierdza wyraźnie: Sobór powszechny posiada najwyższą władzę w całym Kościele²³⁵.

Nic przeto dziwnego, że Motu proprio zaznacza wprost: do Synodu Biskupów należy z jego natury zadanie informowania oraz służenia radą²³⁶. Po tej właśnie linii poszły wskazane poprzednio zadania i cele Synodu. Z drugiej jednak strony nie można zapominać o tym, że taka sytuacja nie wyklucza wcale możliwości wykonywania przez Synod władzy nad Kościołem. Dokument papieski wyraźnie zaznacza: (Synod) może również posiadać głos decydujący, jeżeli zostanie mu to przyznane przez Papieża, do którego należy w tym wypadku zatwierdzenie decyzji Synodu²³⁷. A więc

²³³ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, II, 1. (PPK, t. I, z. 1, s. 155—156, n. 302).

²³⁴ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. II, 2. (PPK, t. I, z. 1, s. 156, n. 303).

²³⁵ „Concilium Oecumenicum suprema pollet in universam Ecclesiam potestate” (can. 228, § 1).

²³⁶ „Ad Synodum Episcoporum suapte natura munus pertinet edocendi et consilia dandi”, Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, II; PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 301).

²³⁷ „Poterit etiam potestate deliberativa gaudere, ubi haec ei collata fuerit a Romano Pontifice, cuius erit in hoc casu decisiones Synodi ratas habere” (Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. II, PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 301).

Synod staje się czynnikiem władzy w Kościele tylko w wypadku, gdy zostanie mu to przyznane przez Głowę Kolegium. W tym chyba tkwi najważniejsza różnica między Soborem powszechnym, czy nawet synodem plenarnym a Synodem Biskupów. Sobór bowiem powszechny z chwilą zwołania go przez Papieża staje się aktualnym podmiotem najwyższej władzy w Kościele. Nie potrzeba żadnego specjalnego aktu, który by dopiero przyznawał mu taką władzę.

Jako uzupełnienie tych rozważań wypada dodać, że również dekret soborowy *Christus Dominus*, mówiąc o Synodzie Biskupów nie wykracza zasadniczo poza ramy ustalone przez motu proprio *Apostolica sollicitudo*. Stąd tak mówi na temat Synodu: „Biskupi dobrami z różnych regionów świata, wedle sposobów i zasad już ustalonych lub w przyszłości określonych przez Papieża, okazują Najwyższemu Pasterzowi Kościoła skuteczniejszą pomoc na Radzie zwanej Synodem Biskupów. Synod ten jako reprezentujący cały Episkopat katolicki, jest równocześnie znakiem, że wszyscy biskupi zespoleni hierarchicznie uczestniczą w trosce o cały Kościół”²³⁸.

§ 2. Dalsze precyzje na temat roli Synodu Biskupów

Motu proprio „*Apostolica sollicitudo*” stworzyło zasadnicze podstawy doktrynalno-prawne dla Synodu Biskupów. Trzeba jednak pamiętać o tym, że nie stanowi ono jedynej podstawy przy nawiązywaniu pozycji tej nowej instytucji. Zwłaszcza zwoływanie trzech już dotychczas sesji synodalnych dało okazję do oficjalnych czy półoficjalnych wypowiedzi na temat roli Synodu. Szczegółowe w tym względzie znaczenie posiadają przemówienia papieskie wygłaszane z okazji odbywania poszczególnych sesji oraz obrady I nadzwyczajnej sesji Synodu, której zasadniczym tematem było zagadnienie kolegialności, zarówno w zakresie doktryny jak i praktyki. Gdy chodzi o przemówienia, to sam Papież w jednym z nich wyraźnie podkreślił, że stwarzają dla niego okazję, by dorzucić kilka wskazań na temat aspektu kanonicznego Synodu Biskupów.²³⁹

²³⁸ Dekret soborowy o pasterskich obowiązkach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, n. 5.

²³⁹ „Hic de novo eiusmodi Instituto verba non facimus, siquidem eius naturam et finem in Litteris Apostolicis motu proprio a Nobis die quinta decima Septembris anno millesimo nongentesimo sexagesimo quinto editis, quae a verbis *Apostolica sollicitudo* incipiunt, exposuimus, et cras quaedam abhinc, eiusdem Instituti canonicam rationem breviter attingemus... (Z przemówienia Papieża wygłoszonego na Mszy inauguracyjnej I Synod Biskupów w dniu 29 września 1967 r.: AAS 59(1967)964).

Przemawiając z okazji rozpoczęcia obrad I sesji Synodu. Ojciec św. stwierdził, że chociaż Synod nie może być uznany za Sobór powszechny, jednak w pewnej mierze jest jego obrazem, odbiciem jego ducha i metod, a jeśli Bóg zechce, przyjmie właściwe soborowi charyzmaty mądrości i miłości.²⁴⁰

Pomijając pierwszą negatywną część oświadczenia — bo do tego wypadnie jeszcze powrócić — trzeba powiedzieć, że Ojciec św. przywiązuje wielką wagę do działalności Synodu. Co więcej, ujmuje ją wyraźnie w kategoriach działalności ściśle kolegalnej, skoro szuka analogii właśnie z Soborem powszechnym, który jest przecież najstarszą i najbardziej „autentyczną” formą takiego działania.²⁴¹

Papieskie wypowiedzi z okazji sesji synodalnych nawiązują również bezpośrednio do samej idei kolegalności, by w jej świetle przedstawić pozycję tej nowej struktury kolegalnej. Jest rzeczą zrozumiałą, że szczególną ku temu okazję dała I nadzwyczajna sesja Synodu. Przemawiając w czasie Mszy św. koncelebrowanej w kaplicy Sykstyńskiej w dniu 11 października 1969 r. — w związku z rozpoczęciem sesji — wyliczył Papież Synod Biskupów na pierwszym miejscu wśród różnych form kolegalnego działania Biskupów po Soborze Watykańskim II.²⁴² Analizował następnie szeroko samo pojęcie kolegalności. Punktem wyjścia był wspólnotowy charakter Kościoła. Otóż kolegalność jest więzią łączącą tych, którzy są następcami apostołów. Kolegalność to wspólnota, solidarność, braterstwo, albo inaczej mówiąc — miłość, która w tym wypadku jest bardziej zobowiązująca niż miłość chrześci-

²⁴⁰ „Ex quo sequitur ut, quamvis Synodus Episcoporum idem putari nequit atque Concilium Oecumenicum, cum et compositione et auctoritate et finibus Concilii propriis careat, eiusdem tamen imaginem quodammodo refert, sensum rationemque exprimit, atque, si Deus dederit, eius praecipua dona, sapientiam scilicet et caritatem impetrat”. (Z przemówienia pap. Pawła VI, wygłoszonego w dniu 30 września 1967 r.: AAS 59(1967)970).

²⁴¹ Tę samą myśl, choć w nieco innych słowach zaakcentował Papież w przemówieniu inauguracyjnym I Synod Biskupów: „Haec nostra proposita cum eodem Concilio Oecumenico rationem ac necessitudinem profecto habent. Nam hic consessus, quam Episcopi numero et auctoritate praestantes cum humili Petri successore celebrant, quamvis praeditus non sit sollemnitate et potestate Concilii Oecumenici propria, nihilominus quaedam ex praecipuis Concilii Oecumenici propositis ad effectum deducit”. (Z przemówienia wygłoszonego podczas Mszy św. w Bazylice Watykańskiej w dniu 29 września 1967 r.: ASS 59(1967)964—965).

²⁴² Por. przemówienie pap. Pawła VI w czasie koncelebry inauguracyjnej II sesję Synodu Biskupów w dniu 11 października 1969 (ASS 61(1969)717).

jańska między wiernymi, lub między wyznawcami naśladowującymi Chrystusa, zgromadzonymi w różnych innych zespołach.²⁴³

W ten sposób została zaakcentowana wewnętrzna natura kolegalności Biskupów, wyrażająca się w ukierunkowaniu wspólnotowym. Stanowi ona zarazem cel działania kolegalnego oraz jego sprawdzian. Jednakże kolegalność to również zewnętrzne działanie biskupów, będące wyrazem solidarnej współodpowiedzialności w kierowaniu Kościołem powszechnym. Na uwagę zasługuje przy tym fakt, że Papież wyraża w związku z tym wolę wprowadzania w życie w coraz większym zakresie tak pojętej kolegalności.²⁴⁴ A więc obecne struktury kolegalne będą udoskonalane, by w pełniejszym stopniu stać się wyrazem kolegalności biskupów.

Witając Ojców III sesji Synodu, Papież podkreślił nie tylko ściśle związanie tego zgromadzenia z ostatnim Soborem powszechnym, ale ponadto stwierdził, że jest w nim kanonicznie reprezentowany i duchowo obecny cały Kościół katolicki.²⁴⁵ Powyższa wypowiedź Papieża nawiązywała do szczególnej formy przygotowania tej III sesji. Poprzedziły ją szerokie prace przygotowawcze, w których wzięli udział nie tylko biskupi, ale także kler, a nawet zakonnicy, zakonnice i świeccy.

Również po raz pierwszy Papież mocno zwracał Ojcom Synodu uwagę na to, że powinni przestrzegać zleceń otrzymanych od Konferencji Biskupich, Synodów wschodnich lub Rady Przełożonych generalnych. W tym też kontekście są zrozumiałe w pełni słowa Ojca św.: „przestudiowaliście i rozważyliście z naszymi braćmi w Episkopacie wkład, dla przedstawienia którego zostaliście wezwani na Synod. Nie będziecie zatem przemawiać we własnym imieniu — chyba że wyraźnie to zaznaczycie zgodnie z Regula-

²⁴³ „Quid autem aliud est collegialitas, nisi communio quaedam, et animorum coniunctio, et fraternitas, et caritas longe uberior magisque nos devinciens, quam ipsa illa christiani amoris necessitudo inter fildeles vel inter Christi sectatores, qui in aliis coetibus congregantur? Collegialitas caritas est...” (ASS 61(1969)718).

²⁴⁴ „Altera agendi norma — nobis pari studio fideliter sequenda, utpote quae ex magna existimatione procedat, qua prosequi oportet agnitam collegialem episcopalis muneris naturam — eo spectat, ut Episcopi universi aptius partem habeant et arctius inter se coniuncti communia obire valeant munera in universalis Ecclesiae regimine...” (ASS 61(1969)720). Por. tamże, s. 717; przemówienie z dnia 30 września 1967 r. (ASS 59(1967)970).

²⁴⁵ „Vos salutamus et recipimus hoc ipso tempore, quo magni ponderis quaestiones de sacerdotio ministeriali ac de iustitia in mundo promovenda agitantur; atque in hoc novo Synodi instituto, quod a recenti Concilio Oecumenico spiritum ac leges suas deducit, ita ut dicere nobis liceat totam Ecclesiam catholicam hic canonicè repraesentari et spiritualiter esse praesentem”. AAS 61(1971)770).

minem Synodu — lecz będziecie głosem waszego Kościoła dla Kościoła powszechnego”.²⁴⁶

Wydaje się, że ten moment zasługuje na specjalne podkreślenie. Wprawdzie także Regulamin Synodu przewiduje „urzędowe” przedstawienie opinii Konferencji Biskupich,²⁴⁷ jednak tutaj idzie o coś więcej. Można by powiedzieć, że wszystkie wystąpienia Ojców są uznane po prostu za głos Konferencji, czy innego zespołu, który reprezentują. Gdyby zaś ktoś odstępował od tej zasady, winien wyraźnie zaznaczyć, że przemawia w imieniu własnym.

Głównym zadaniem nadzwyczajnej sesji Synodu (1969 r.) było przeanalizowanie spraw związanych z doktryną i praktyką jednego z najgłośniejszych owoców Soboru Watykańskiego II, jakim jest zasada kolegialności Biskupów.²⁴⁸ Gdy chodzi o praktykę, to w sposób szczególny szło o bliższe określenie pozycji Konferencji Biskupów. Jest jednak rzeczą zrozumiałą, że podjęcie tego tematu dało również okazję do wypowiedzi na temat działalności Synodu Biskupów.

Kard. F. Seper, występując na początku obrad jako pierwszy z trzech referentów²⁴⁹ przypomniał, że — po soborze powszechnym — podstawową formą kolegialności biskupów jest Synod, przez który w sposób prawdziwy wyraża się całe Kolegium Biskupie.²⁵⁰

W czasie dyskusji nad częścią schematu przedstawioną we wspomnianej powyżej relacji padały wypowiedzi postulujące bezpośrednio lub pośrednio pewne zmiany w zakresie dotychczasowej struktury Synodu. Może najdalej szedł postulat jednego z Ojców, który domagał się utworzenia przy Stolicy Apostolskiej stałego Synodu wyposażonego w formalną władzę zarządzania Kościołem powszechnym. Taka inicjatywa byłaby jego zdaniem zgodna

²⁴⁶ „Non igitur nomine vestro vobis loquendum erit — nisi id expresse significaveritis, iuxta normas Ordine Synodi statutas — sed vox eritis auctoritate praestans vestrae Ecclesiae pro Ecclesia universa.” (ASS 61(1971)773).

²⁴⁷ Por. Regulamin Synodu (II wersja), art. 23, § 3, art. 35, § 1, 1°—2°. (PPK, t. II, z. 1, ss. 270, nn. 2211, 2231—2232).

²⁴⁸ Program II Nadzwyczajnego Synodu Biskupów zawarty w schemacie przygotowawczym obejmował w r. I krótki, teoretyczny wykład doktrynalny o kolegialności, w r. II — omówienie problematyki zacieśnienia stosunków między Konferencjami biskupów a Stolicą Apostolską (kolegialność wertykalna) i w r. III omówienie sprawy ściślej współpracy między konferencjami Biskupów (kolegialność horyzontalna). (Nagy S., *Problematyka II Nadzwyczajnego Synodu Biskupów*, *Zeszyty Naukowe*, 13(1970), nr 2, s. 3).

²⁴⁹ Na pierwszej nadzwyczajnej sesji Synodu Biskupów wystąpiło trzech referentów: kard. F. Seper, kard. F. Marty i bp M. G. Mc Greath. (Por. Wójcik W., bp, *Pierwsze nadzwyczajne zebranie Synodu Biskupów*, *Ateneum Kapłańskie*, 62(1970)311).

²⁵⁰ Por. *Zycie i Myśl*, 20(1970), nr 1, s. 16.

z konstytucją *Lumen gentium*.²⁵¹ Było też kilka głosów domagających się przyznania Synodowi głosu decydującego, jeżeli ma się przezeń realizować pełną kolegialność.²⁵²

Warto jednak w tym miejscu przypomnieć, że autorzy wyjaśniali już wcześniej podobną trudność dotyczącą kolegialnego działania Synodu. Podkreślano mianowicie, że rzeczą istotną jest sam udział Kolegium w zarządzie Kościołem. Konkretna zaś forma tego udziału jest określana przez Papieża jako Głowę Kolegium. Różnica między doradą a decyzją jest w pewnym sensie drugorzędną, raczej formalna niż istotna. Zarówno przyjęcie dorady, jak i zatwierdzenie decyzji należą przecież do Papieża.²⁵³

§ 3. Synod a Kolegium Biskupów

Przytoczone dotychczas stwierdzenia na temat zwłaszcza natury i zadań Synodu Biskupów upoważniają do wyciągnięcia pewnych konkretnych wniosków co do sposobu, w jaki obecnie wyraża się samo Kolegium Biskupie w tej nowej instytucji. Wolno też — opierając się przynajmniej w części na zebranych materiale — wyrazić pewne przypuszczenia co do ewentualnej ewolucji tego organu centralnego.

Jako punkt wyjścia trzeba przypomnieć, że sama Konstytucja o Kościele *Lumen gentium* czyni dość wyraźne rozróżnienie pomiędzy wykonywaniem kolegialności w sensie ścisłym (n. 22) i w sensie szerszym (n. 23).²⁵⁴ Konstytucja podaje również warunki aktu kolegialnego w sensie ścisłym.

Dekret o pasterskich obowiązkach biskupów, który jako jedyny z dokumentów soborowych mówi bezpośrednio o Synodzie Biskupów, dość wyraźnie zdaje się wskazywać na to, że Synod jest

²⁵¹ Takie stanowisko wyraził kard. Meouchi (j.w., s. 17).

²⁵² Abp A. Perraudin z Rwanda—Burundi wprost stwierdził: „Synod jako ciało doradcze nie jest w stanie wyrazić pełnego sprawowania kolegialności”. (j.w., s. 25). Por. również wypowiedzi Ojców: kard. Darmajuwana (j.w., s. 22), kard. Doepfnera (s. 18), kard. Suenens'a (s. 21).

²⁵³ Por. Wójcik W., art. cyt., *Ateneum Kapłańskie*, 62(1970)315—316; Fagiolo V., *Il Synodus episcoporum*, *Ephemerides Iuris Canonici*, 25(1969)40, 62 n.

²⁵⁴ Takie właśnie rozróżnienie na działanie kolegialne w sensie ścisłym i w sensie szerszym wprowadził m. in. w swoim wystąpieniu podczas I Nadzwyczajnego Synodu Biskupów jeden z Ojców Synodu (kard. Poma, archp. Bolonii, przemawiając w dniu 14 października 1969 r. (por. *Życie i Myśl*, 20(1970), nr 1, s. 23). Przyjmują to rozróżnienie także kanoniści. (Por. np. Bertrams W., *Commentarium in Litt. Ap. Apostolica sollicitudo*, *Periodica*, 55 (1966) 122; Antón A., *Episcoporum Synodus: partes agens totius catholici Episcopatus*, *Periodica* 57(1968) 526.

przejawem działania kolegialnego w sensie szerszym. Wynika to z analizy numerów 4 i 5 wspomnianego dokumentu. Nie ulega wątpliwości, że w numerze 4 jest mowa o akcie kolegialnym w znaczeniu ścisłym, skoro Dekret aż czterokrotnie odwołuje się do numeru 22 Konstytucji *Lumen gentium*. Przechodząc zaś w numerze 5 do przedstawienia pozycji Synodu Biskupów odwołuje się tylko do numeru 23 wspomnianej Konstytucji, gdzie jest właśnie mowa o działaniu kolegialnym w znaczeniu szerszym.²⁵⁵

Aby jednak uzyskać pełniejsze spojrzenie na charakter Synodu Biskupów trzeba koniecznie uświadomić sobie, zarówno duszpasterskie nastawienie, którym przepełniona była atmosfera Soboru Watykańskiego II, jak i współczesne warunki, w których wypada Kościołowi pełnić dziś swoją misję. Otóż wydaje się słuszne twierdzenie, że Synod Biskupów jest w pewnym sensie wynikiem tych dwóch ważnych czynników. Został więc powołany przede wszystkim ze względów praktycznych. Jak wiadomo sposób kierowania Kościołem ulegał w ciągu wieków pewnym modyfikacjom w dużej zależności od ogólnych warunków życia Ludu Bożego. Dziś nie można sobie wprost wyobrazić funkcjonowania Kościoła bez zacieśniania kontaktów między Stolicą Apostolską i Episkopatem, jak również pomiędzy poszczególnymi biskupami. Właśnie sam Sobór stał się wspaniałą okazją do zacieśnienia łączności między Papieżem i biskupami, a także okazją do naświetlenia bardzo różnych warunków, w jakich upływa obecnie życie Kościoła oraz wysunięcia wniosków na temat duszpasterstwa w takich warunkach. Należy przy tym odnotować, że ostatni Sobór swoim charakterem odbiegał daleko od poprzednich tego rodzaju zebrań biskupich, a choć był wyposażony we władzę podobnie jak wcześniejsze sobory, to jednak podał tylko niewiele rozstrzygnięć dogmatycznych, czy też decyzji o charakterze ściśle jurysdykcyjnym. Wyrazem tego są dokumenty, wśród których jedno z pierwszych miejsc zajmuje niewątpliwie Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym. A więc nawet sam Sobór przybrał obecnie nieco odmienną formę.

Wobec powyższego jest rzeczą zrozumiałą, że poprzez Synod chciał Papież przede wszystkim podtrzymać łączność z biskupami

---

²⁵⁵ Zupełnie inny wniosek zdaje się wyciągać z zestawienia tych dwóch numerów (4 i 5) Antón A. Wszystko wskazuje na to, że według niego Synod Biskupów, o którym mowa w n. 5 stanowi ilustrację dla teoretycznych sformułowań podanych w n. 4. (Por. art. cyt., *Periodica*, 57(1968)515. Nie czyni on jednak wzmianki o tym, że n. 5 Dekretu *Christus Dominus*, mówiąc o Synodzie Biskupim odsyła czytelnika do n. 23 konstytucji *Lumen gentium*, w którym — jak to już zaznaczono — jest mowa o działalności kolegialnej w sensie szerszym.

rozproszonymi po świecie, co zresztą bezpośrednio podkreślił w Motu proprio *Apostolica sollicitudo*.²⁵⁶

Trzeba przyznać, że przedstawiona sytuacja utrudnia nieco ocenę Synodu z punktu widzenia prawnego, zwłaszcza wtedy, gdy stosujemy dotychczasowe kryteria. Nie oznacza to jednak, by taka ocena była niemożliwa.

Nie ulega wątpliwości, że Synod stał się od razu przejawem działania całego Kolegium Biskupów. Nie jest to jednak do chwili obecnej działanie kolegialne w sensie ścisłym,²⁵⁷ ponieważ nie weryfikują się w nim w sposób pełny wszystkie warunki określone w numerze 22 Konstytucji *Lumen gentium*.

Najpierw trzeba zauważyć, że w wypadku dotychczasowych sesji Synodu nie było ze strony Papieża wezwania do aktu kolegialnego w sensie ścisłym. Wydaje się przecież, że prawnym skutkiem takiego wezwania powinno być przyznanie Synodowi formalnie najwyższej władzy w odniesieniu do Kościoła powszechnego. Tymczasem we wszystkich trzech wypadkach chodziło wyłącznie o wyrażenie przez Synod opinii. Trudno wszakże jednocześnie pominąć milczeniem fakt, że praktycznie rzecz biorąc, ciągle poważnie wzrasta ranga opinii wypowiedzianych przez Synod. Wyrazem tego

²⁵⁶ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, II, 1 a (PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 302).

²⁵⁷ Zdania autorów są podzielone, gdy idzie o odpowiedź na pytanie: czy działalność Synodu może być uznana za akt kolegialny w sensie ścisłym. Jedni odpowiadają prawie zdecydowanie twierdząco na to pytanie. Tak np. Sekretarz Generalny Synodu Biskup Władysław Rubin stwierdza, że wydaje się uzasadniona konkluzja E. Schillbeeckx'a, iż czynności Synodu są aktem kolegialnym w sensie ścisłym, aczkolwiek nie są aktem soborowym". (*Synod Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, 71(1968)131. Również Fagiolo V. jest zdania, że czynności Synodu mogą być uznane za akt prawdziwie kolegialny, choć nie soborowy, we wszystkich wypadkach, w których Papież przyjmuje jego rady i decyzje. (art. cyt., *Ephemerides iuris canonici*, 25(1969)63. Bertrams W. jest zdania, że Synod Biskupów pełni działalność kolegialną, która „quam maxime accedit ad activitatem collegialem sensu stricto". (Comm. in Litt. Ap. *Apostolica sollicitudo*, Periodica, 55(1966) 122). Większość jednak kanonistów uznaje obecną działalność Synodu za kolegialną, ale w znaczeniu szerszym (por. Wójcik W., bp, *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Ateneum Kapłańskie, j.w., s. 144; Sołtyśzewski S., *Synod Biskupów*, Prawo Kanoniczne, 9(1966), nr 3—4, 291; Antón A., *Episcoporum Synodus: partes agens totius catholici Episcopatus*, Periodica, 57(1968)527; Romita F., *I Synodus Episcoporum*, Monitor Ecclesiasticus, 113(1968)419 stwierdza: „Unde Episcopi veram et propriam potestatem collegialem non habent nec exercent in Synodo, sed curam pastoraalem universalis Ecclesiae cum R. Pontifice in eadem et per eandem Synodum vere et efficaciter participant; Berutti Ch., *Adn. in Litt. Ap. Apostolica sollicitudo*, Monitor ecclesiasticus, 90(1965) 537).

jest częste powoływanie się w oficjalnych dokumentach apostołskich na opinię wyrażoną przez Synod,²⁵⁸ jak i zwłaszcza zamieszczenie w organie urzędowym Stolicy Apostolskiej dokumentów III sesji Synodu.²⁵⁹

Chociaż w dotychczasowych sesjach synodalnych brakowało wspomnianego istotnego warunku aktu kolegialnego, to jednak nie wolno zapominać o tym, że motu proprio *Apostolica sollicitudo* wyraźnie przewiduje możliwość przyznania Synodowi przez Papieża głosu decydującego.²⁶⁰

Ingerencja ze strony Głowy stanowi tylko jeden z istotnych warunków działania kolegialnego w sensie ścisłym. Pozostaje do rozwiązania jeszcze inna sprawa, a mianowicie na ile zespół Ojców Synodalnych zebranych na sesji zwyczajnej może być uznany za wyraziciela całego kolegium Biskupiego. Akt bowiem kolegialny suponuje działanie całego Kolegium. W związku z powyższym rodzi się wcale nie nowa, ale przecież wciąż jeszcze nie rozwiązana kwestia, a mianowicie przy pomocy jakich kryteriów należy ustalać sposób obecności kolegium, by można było mówić o moralnej obecności wszystkich biskupów. Dotychczas problem ograniczał się tylko do uroczystych zebrań na soborze powszechnym, obecnie trzeba go odnieść również do Synodu Biskupów.

Mając na uwadze „powszechność” uroczystego zebrania, jakim jest sobór, narzuca się najpierw konieczność uwzględnienia aspektu historycznego. Jak wiadomo wylicza się 21 soborów powszechnych. Różnie jednak wyglądała sprawa udziału biskupów w tych zebraniach. Pierwszych osiem soborów odbyło się na wschodzie i uczestniczyli w nich prawie wyłącznie biskupi wschodni.²⁶¹ Następne sobory odbywały się na Zachodzie i gro-

---

²⁵⁸ Wystarczy wskazać tylko przykładowo na niektóre dokumenty. Gdy ustalono zasady, jakie winny kierować odnową Kodeksu Prawa kanonicznego, przedstawiono je pod dyskusję i ocenę I Synodu Biskupów (por. *Communicationes*, Nr 2 z 1969 r., ss. 77—100). Na III sesji Synodu Biskupów wypowiedzieli się Ojcowie na temat Fundamentalnego Prawa Kościoła. Wiadomą jest następnie rzeczą, że Motu proprio *Matrimonia mixta* było poprzedzone dyskusją na ten temat podczas I Synodu Biskupów. Stąd w samym dokumencie Papież zaznacza: „rozważywszy życzenia wyrażone na Synodzie Biskupów” (Wstęp: PPK, III, z. 2, s. 13, n. 5241). Kongregacja Nauczania Katolickiego, wydając w dniu 6 stycznia 1970 r. Instrukcję, określającą Podstawowe Zasady formacji kapłańskiej, wyraźnie zaznacza, że czyni to po uzyskaniu w tej sprawie pozytywnej opinii ze strony I Synodu Biskupów. (por. AAS 62/1970/321).

²⁵⁹ Zostały zamieszczone obydwa dokumenty III sesji Synodu: Kapłaństwo posługi (AAS 63/1971/897—922) oraz Sprawiedliwość w świecie (AAS 63/1971/923—942).

²⁶⁰ Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, n. II (PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 301).

²⁶¹ Tak np. na soborze nicejskim (325 r.) wśród 318 ojców tylko 5

madziły niemal wyłącznie biskupów Kościoła Zachodniego. Sobór Trydencki rozpoczynało trzech kardynałów legatów, 1 kardynał, 4 arcybiskupów, 21 biskupów i 5 generałów zakonnych.²⁶² W takiej sytuacji nie stanowi zaskoczenia uwaga uczyniona przez Coronatę, że pierwszych 8 soborów nie można uznać za powszechne w sensie ścisłym, a spośród następnych za takie można uznać tylko sobór lionński i florencki.²⁶³ Jedyne bowiem na tych zebraaniach byli obecni również biskupi wschodni.

Uwzględniając zatem historię dotychczasowych powszechnych zebrań biskupich trzeba powiedzieć, że faktyczna obecność wszystkich czy większości biskupów nie była uważana za czynnik istotny w uznaniu powszechności tych spotkań. Co więcej, nie uważano wcale za konieczne zapraszać wszystkich biskupów. Toczyły się przecież ożywione dyskusje na temat, komu przysługuje prawo uczestniczenia w soborze powszechnym i praktycznie rzecz biorąc aż do soboru Watykańskiego II nie przyznano takiego prawa biskupom tytularnym.

Jest następnie rzeczą charakterystyczną, że kodeks prawa kanonicznego określając osoby posiadające prawo uczestniczenia w soborze nie mówi bezpośrednio o obowiązku wezwania ich. Kanon bowiem 223 używa trybu oznajmującego: „wzywa się na sobór”.²⁶⁴ Gdy zaś chodzi o zdanie kanonistów interpretujących kodeks prawa kanonicznego, to na ogół mówią o konieczności wezwania tych, którym przysługuje prawo uczestniczenia w Soborze.²⁶⁵ Nie jest natomiast według nich rzeczą konieczną, by wszyscy byli faktycznie obecni. Owszem, nie wymaga się nawet absolutnej większości wezwanych. Zupełnie wystarcza, jeżeli jest obecna taka liczba członków soboru, która jest wymagana do reprezentowania Kościoła powszechnego.²⁶⁶

Ma na pewno rację Bączkowicz, gdy utrzymuje, że trudno jest orzec ilu wystarczy biskupów, żeby przedstawiali cały Kościół.²⁶⁷

---

przybyło z Zachodu. (Kurtscheid B., *Historia Iuris canonici*, Romae 1951, s. 153). Wypada dodać, że cytowana powyżej liczba 318 ojców jest najwyższa z tych jaką podają historycy. Euzebiusz np. zaznacza, że było ponad 250 uczestników. (por. *Conciliarum oecumenicorum decreta*, Herder 1952, s. 1).

²⁶² Por. Bączkowicz - Stawinoga, *Prawo Kanoniczne*, I, s. 439.

²⁶³ Por. *Institutiones*, I, n. 319. Na temat „powszechności” synodów i soborów por. m.i. Zurowski M., *O duchowieństwie w szczególności*, cz. I, Warszawa 1970, ss. 57—62.

²⁶⁴ „Vocantur ad Concilium in eoque ius habent suffragii deliberativi...”. (can. 23, § 1).

²⁶⁵ Por. Coronata M., dz. cyt., s. 377; Bączkowicz - Stawinoga, dz. cyt. I, s. 438; Wernz - Vidal, *Ius canonicum*, I, n. 459, II;

²⁶⁶ Tak m.i. Wernz - Vidal, *Ius canonicum*, I, n. 460; Coronata M., dz. cyt. I, s. 377.

²⁶⁷ Por. Bączkowicz - Stawinoga, dz. cyt., I, s. 439; powołuje

W rozwiązywaniu tej sprawy słusznie akcentuje się aspekt terytorialny, a więc tym bardziej reprezentowany jest Episkopat Kościoła powszechnego im więcej administracyjnych okręgów kościelnych wysłał swoich przedstawicieli. Decydujący zaś głos w tej sprawie będzie zawsze należał do Papieża, który autorytatywnie może stwierdzić, że dana reprezentacja Episkopatu wystarcza do przyznania jej charakteru powszechności.²⁶⁸

Trzeba zauważyć, że wspomniany powyżej moment reprezentatywności terytorialnej episkopatu jest mocno uwypuklony w strukturze Synodu. Czynią to bezpośrednio oficjalne dokumenty dotyczące tej instytucji. I tak motu proprio *Apostolica Sollicitudo* określa Synod jako organ „będący przedstawicielem całego Episkopatu katolickiego”.²⁶⁹ Podobnie czyni Dekret *Christus Dominus* dodając, „że Synod jest znakiem, iż wszyscy biskupi zespoleni hierarchicznie uczestniczą w trosce o cały Kościół”.²⁷⁰ Oczywiście weryfikuje się to zwłaszcza w sesji generalnej.

Można wszakże podnieść pewną trudność co do uznania tego

---

się zresztą na stanowisko Wernz'a, *Ius Decretalium*, II, n. 847. Ten ostatni dodaje, że nie ma żadnego przepisu prawnego w tej materii.

²⁶⁸ Por. Coronata M., dz. cyt., I, s. 377; Wernz - Vidal, *Ius canonicum*, II, n. 460.

²⁶⁹ „partes agens totius catholici Episcopatus” (n. I, b); PPK, t. I, z. 1, s. 155, n. 300).

²⁷⁰ Dekret soborowy o pasterskich obowiązkach biskupów *Christus Dominus*, n. 5: „simul significat omnes Episcopos in hierarchica communione sollicitudinis universae Ecclesiae participes esse”. Należy zaznaczyć, że fragment tekstu Dekretu mówący o Synodzie jako organie reprezentującym Kolegium został zapożyczony — jak się wydaje — z motu proprio *Apostolica sollicitudo*. Tego fragmentu nie ma jeszcze w schemacie ogłoszonym w 1965 r. (*Schema Decreti de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia*, Textus recognitus et modi, Typis Polyglottis Vaticanis 1965, s. 13—14). Z tej też racji traci zapewne swoją moc wyjaśnienie relatora bp G. Gargittera (uczynione przed głosowaniem, jakie miało miejsce w dniu 4 listopada 1964 r.), że organ centralny (nie było wtedy jeszcze mowy o Synodzie Biskupów!) nie jest urzędowym przedstawicielem czy organem Kolegium Biskupów, (por. *Schema Decreti de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia*, Textus emendatus et relationes, Typis Polyglottis Vaticanis 1964, s. 21). Innego zdania jest Wójcik W., bp w swoim artykule: *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*. (Atenum Kapłańskie, 71/1968/144. Również Pawluk T. zdaje się wyraźnie suponować, że tekst Dekretu *Christus Dominus*, zawarty w numerze 5 był już w obecnej wersji przedmiotem głosowania w dniu 4 listopada 1964 r. (por. *Struktury kolegialne w posoborowym prawie kanonicznym*, W: Studia Warmińskie, 1969, s. 349, przyp. 6.) Tenże autor zdaje się także nie zauważać, że m.p. *Apostolica sollicitudo* (z 15. IX. 1965 r.) wyprzedziło Dekret *Christus Dominus* ogłoszony (15. X. 1965 r.), skoro pisze: „Zapowiedziana w dekrecie soborowym instytucja synodu biskupów została powołana do życia przez Papieża Pawła VI z Motu proprio *Apostolica sollicitudo* z dnia 15 września 1965 r.” (j.w., s. 349).

rodzaju formy „powszechności” za wystarczającą. Mianowicie w takiej sytuacji, już od samego momentu zwołania Synodu zdają się być wykluczeni pozostali biskupi, którzy przecież należą do kolegium. Cały jednak problem tkwi w tym, czy mamy w tym wypadku rzeczywiste wykluczenie, czy też raczej nową formę uczestniczenia wszystkich biskupów właśnie w Synodzie. Wszystko wskazuje na to, że nie powinno być mowy o formalnym wykluczeniu. Przecież członków Synodu wybierają przede wszystkim Konferencje Biskupie. Każdy więc z biskupów-członków Konferencji ma realny wpływ na wybór. Nie jest zaś rzeczą konieczną, by akt kolegialny był zawsze podejmowany bezpośrednio przez wszystkich, którzy stanowią kolegium.²⁷¹ Nabiera to jeszcze bardziej realnych kształtów gdy się uwzględni obowiązującą procedurę obrad Synodu. Mianowicie wszystkie tematy są uprzednio rozpatrywane przez poszczególne Konferencje Biskupie, które wyznaczają swoich referentów.²⁷² W ten sposób poszerza się zakres udziału w sesjach synodalnych tych biskupów, którzy nie stają się członkami Synodu.

Niektórzy z kanonistów wyrażają prawie zdecydowane zdanie, że przewidziana w motu proprio *Apostolica sollicitudo* reprezentatywność Biskupów nie wystarcza do tego, by uznać Synod za formalnego wyraziciela całego Kolegium Biskupów. Takie jednak stanowisko zdaje się być zbyt rygorystyczne. Przedstawione wyżej racje pozwalają wyciągnąć wniosek, że nawet już obecnie istnieją warunki ku temu, by Papież przyznał Synodowi możliwość podejmowania decyzji w imieniu całego Kolegium.

Z tymi rozważaniami łączy się ściśle jeszcze inna sprawa, a właściwie pytanie, czy ewentualnie Synod może przejąć w przyszłości funkcję soboru powszechnego. Wielu odpowiada na to pytanie twierdząco.²⁷³ Sprawa ta nabiera coraz większej aktualności przede wszystkim z racji czysto praktycznych. Już prace ostatniego Soboru wykazały, że staje się rzeczą coraz trudniejszą prowadzić obrady soborowe w gronie liczącym kilka tysięcy osób.²⁷⁴

²⁷¹ Por. Antón A., *Episcoporum Synodus: partes agens totius catholici episcopatus*, Periodica, 57/1968/519.

²⁷² Por. Regulamin Synodu (wersja II), art. 23. (PPK, t. II, z. 1, s. 264, nn. 2209—2211). Przewidziana w III wersji Regulaminu Synodu Rada Sekretariatu Generalnego ma jako jedno z zadań badanie wszystkiego co zostanie przesłane przez Synody Katolickich Kościołów Wschodnich i przez Konferencję Biskupów w zakresie spraw, jakie mają być rozpatrywane na Synodzie. art. 13, 1). Por. również Rubin Wł. bp. *Synod Biskupów*, Atenum Kapłańskie, 71/1968/133—134.

²⁷³ Por. Wójcik W., bp., *Organizacja i procedura Synodu Biskupów*, Atenum Kapłańskie, j.w., s. 147; Sołtyśzewski S., *Synod Biskupów*, *Prawo Kanoniczne*, 9/1966/, nr. 3—4, s. 297.

²⁷⁴ Szeroko na ten temat pisze Wójcik W., bp w następujących artykułach: *Zagadnienia organizacyjne i proceduralne podczas I sesji*

A sprawa skomplikuje się jeszcze bardziej, gdy w najbliższych latach wzrośnie poważnie liczba następców apostołskich. W takiej sytuacji może się okazać wprost koniecznością określenie przez najwyższą władzę nowej formy odbywania soboru powszechnego.

Uwzględniając wszystko co wyżej było powiedziane można powiedzieć, że Synod Biskupów ma zupełnie realną szansę, by stać się w przyszłości nową formą odbywania soborów powszechnych. Czynnikiem decydującym w tej mierze będzie przede wszystkim decyzja najwyższej władzy kościelnej, przyznająca Synodowi taki autorytet. Oczywiście zakłada się także wspomnianą już poprzednio i przez Motu proprio *Apostolica sollicitudo* wyraźnie zamierzoną, ewolucję tej instytucji.

Zakończenie

Podjęte tu rozważania na temat Synodu Biskupów zmierzały w kierunku uzyskania odpowiedzi na pytanie w jakim sensie ta nowa instytucja stanowi formę działania kolegialnego. Wniosek jest taki, że do chwili obecnej działalność Synodu, zebranego nawet na sesji zwyczajnej, nie może być uznana za akt kolegialny w sensie ścisłym, a więc nie wypełniają się w tym wypadku wszystkie warunki, wymagane przez konstytucję *Lumen gentium* (n. 22) do zaistnienia takiego aktu. Inaczej sprawę ujmując trzeba stwierdzić, że dotychczasowa działalność Synodu winna być nazwana aktem kolegialnym w sensie szerszym.

Wolno jednak i trzeba odpowiedzieć również na pytanie czym ewentualnie będzie Synod w przyszłości. Ujmując sprawę w tych kategoriach słuszne wydaje się przypuszczenie, że tego rodzaju działalność kolegialna biskupów może przybrać charakter aktu kolegialnego w sensie ścisłym i to w podwójnej formie. A mianowicie może się stać najpierw aktem ściśle kolegialnym biskupów rozproszonych po świecie. Wyrażone przez przedstawicieli Konferencji Biskupich opinie, czy wnioski może Papież przyjmując jako zdanie wszystkich biskupów rozproszonych po świecie i przez apostołskie zatwierdzenie nadać mu rangę aktu kolegialnego. Są również realne podstawy do tego, by twierdzić, że Synod może przejąć w przyszłości funkcję Soboru powszechnego. W tym drugim wypadku nie jest wcale wykluczone i taka sytuacja, że Synod Biskupów przygotowuje gotowe już wnioski, które zostaną ewentual-

---

Soboru Watykańskiego II, Prawo Kanoniczne, 5/1962/ nr 3—4, ss. 47—81; *Ulepszenia organizacji i procedury podczas II sesji Soboru Watykańskiego II*, Prawo Kanoniczne, 7/1964, nr 1—2, ss. 355—372; *Rozwój organizacji i procedury podczas IV sesji Soboru Watykańskiego II*, Prawo Kanoniczne, 9/1966/6, nr 3—4, s. 309—337.

nie poddane pod głosowanie na uroczystym powszechnym zebraniu wszystkich biskupów.

Warszawa — Kielce, 14 września 1972 r.

RÉSUMÉ

Le synode des évêques, nouvel organe collégial

Contenu: Introduction. I. L'origine de l'institution. II. La structure juridique du synode. 1. L'autorité suprême et les participants du synode. (1) L'autorité suprême du synode. (2) Les membres du synode. 2. Le Secrétariat Général du Synode. (1) Le secrétaire général et ses adjuteurs. (2) Le Conseil du Secrétariat Général. 3. Le Secrétaire Spécial. 4. Les commissions synodales. (1) La commission d'études. (2) La commission de réclamations synodales. (1) La commission d'études. (2) La préparation du sujet des débats. (2) La convocation et le déroulement du synode. IV. Le synode et la collégialité des évêques. (1) La nature et les tâches du synode à la lumière du motu proprio „*Apostolica sollicitudo*”. (2) Les précisions ultérieures sur le rôle du synode. (3) Le synode et la collégialité des évêques. Conclusion.

Les conséquences pratiques de la collégialité des évêques se trouvent à juste titre au centre de l'intérêt des canonistes en cette période post-conciliaire. C'est une question nouvelle sous beaucoup de points de vue, exigeant une élaboration et une précision ultérieures. Le synode des évêques est en l'Eglise Latine une forme tout à fait nouvelle de l'activité collégiale des successeurs des Apôtres. Comme tout nouvel organe le synode n'a pu obtenir d'emblée une forme parfaite. Il suffit de citer ici le Règlement du Synode qui a paru jusqu'à présent en trois versions et qui témoigne d'une lente maturation de l'institution du synode.

Le synode des évêques a été constitué par la lettre apostolique motu proprio *Apostolica sollicitudo* publiée le 15 septembre 1965. C'est la date officielle de la création du synode. Il faut cependant rappeler que la constitution du synode reste strictement liée à l'activité du Concile Vatican II. C'est ce qui est expressément souligné dans le document cité tout à l'heure. L'origine donc du synode doit être recherchée dans les travaux des commissions conciliaires, dans les énoncés et les discussions des pères. D'autre part l'activité des sessions du synode qui ont eu lieu jusqu'à présent ont une importance considérable pour l'explication de la structure et des tâches du synode.

Ce nouvel organe de l'activité collégiale des évêques tend à se transformer en une institution stable qui peut jouer un rôle important dans l'exercice du pouvoir collégial des évêques et de leur responsabilité envers l'Eglise universelle.

Les considérations que nous entreprenons ici veulent répondre à la question: en quel sens cette nouvelle institution est-elle une forme de l'activité collégiale des évêques?

Et la conclusion à laquelle on aboutit dans cette étude est la suivante: jusqu'à présent l'activité du synode, même rassemblé en une session générale ne peut être considérée comme un acte collégial au sens propre; les conditions requises par la Constitution *Lumen gentium* (n. 22) pour

l'existence d'un acte collégial ne s'avèrent pas. Autrement dit l'activité précédente du synode doit être considérée collégiale en un sens plus large.

Il est néanmoins permis de se demander quel sera le rôle éventuel du synode dans l'avenir. Il paraît légitime de supposer que l'activité collégiale des évêques pourra devenir un acte collégial au sens strict, exercé sous une double forme prévue dans la Constitution dogmatique de l'Eglise. Le synode peut notamment devenir l'acte pleinement collégial des évêques dispersés à travers le monde. Cette forme de l'activité aura lieu quand les questions et les requêtes des représentants de conférences épiscopales seront acceptées par le pape comme l'opinion de tous les évêques et la ratification apostolique accordera à cette opinion le rang de l'acte collégial.

Il y a d'autre part des motifs pour qu'on puisse croire que le synode exercera dans l'avenir le rôle d'un concile oecuménique. Et il n'est pas improbable que le synode des évêques pourrait préparer les conclusions définitives qui seraient soumises au vote lors d'une session solennelle de l'assemblée générale des évêques.